

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER 7. SINIF KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME
ALANININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ
AÇISINDAN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hülya GÜVENÇ

Malatya-2022

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER 7. SINIF KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME
ALANININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ
AÇISINDAN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hülya GÜVENÇ

Danışman: Prof. Dr. Recep DÜNDAR

Malatya-2022

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Recep DÜNDAR'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım *Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Açısından Analizi* başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Hülya GÜVENÇ

ÖN SÖZ

Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanlarında tarih konuları dördüncü sınıftan başlayarak her sınıf seviyesinde bir sonraki sene işlenecek konuya temel oluşturacak biçimde birbirini tamamlayacak nitelikte sarmal eğitim sistemi ile hazırlanmıştır. Yedinci sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanında Osmanlı Tarihi ele alınmıştır. Bilindiği üzere dünyanın en uzun süre yaşayan devletlerinden biri olan Osmanlı Devleti'nin tarihini bir üniteye sığdırmak olanaksızdır. Hele ki yedinci sınıf seviyesindeki öğrenci yaşları düşünüldüğünde bu durum iyice zorlaşmaktadır. Bu zorluğu aşmanın tek yolu ise ders kitaplarının öğrenci seviyesine uygun, açık ve anlaşılır olmasıdır. Ancak bu şekilde Türk çocuğu ecdadını daha iyi tanıyıp anlayarak daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulabilir. Tarih yazmanın tarih yapmak kadar önemli olduğu düşüncesiyle yedinci sınıf Sosyal Bilgiler Kültür ve Miras öğrenme alanının öğretmen görüşlerine göre araştırılması çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Yapılan bu araştırma program hazırlayıcılarına veri sunması ve eğitim-öğretim faaliyetlerine katkıda bulunması bakımından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda hazırlanan programlar güncellenip iyileştirildiği takdirde ulaşılması istenen amaçlara daha kısa sürede varılabilecektir.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimimim boyunca yapıcı eleştirileri ve önerileriyle yolumu aydınlatan çalışmamın her aşamasında desteği ile beni onurlandıran değerli danışman hocam Prof. Dr. Recep DÜNDAR'a, Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgilerinden faydalandığım değerli hocam Prof. Dr. Mesut AYDIN'a, çalışmamı inceleyerek bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren değerli hocam Doç. Dr. Erol KOÇOĞLU'na, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü Programlar ve Öğretim Materyalleri Dairesinde alan uzmanı öğretmeni Ömer Faruk EVİRGEN'e, çalışmamda değerli görüşlerine başvurduğum kıymetli öğretmen meslektaşlarıma, lisans üstü eğitim almamı arzulayan ve beni bu doğrultuda destekleyen annem Gülizar ÇELİK'e ve babam Mahmut ÇELİK'e, bu zorlu süreçte manevi desteğini esirgemeyen araştırmam boyunca destek olan, güvenen ve inanan sevgili eşim Bayram GÜVENÇ'e, zamanını çalışmamda kullandığım oğlum Yiğit Talha GÜVENÇ'e ve son olarak ihtiyaç duyduğum her anımda bana destek olan aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER 7. SINIF KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ AÇISINDAN ANALİZİ

GÜVENÇ, Hülya

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Recep DÜNDAR
Temmuz-2022, X+ 82 sayfa

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı hakkında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini analiz etmektir. Araştırmanın örneklemini MEB'e bağlı ilköğretim okullarında 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Malatya ilinde Sosyal Bilgiler öğretmenliği yapan 101 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın zemini oluşturulurken alanyazın taraması yapılarak problem durumunun kavramsal çerçevesi belirlenmiştir. Ardından araştırmada bahsi geçen öğrenme alanı ile ilgili ayrıntılı tespitlerde bulunmak için veriler elde edilirken nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Daha sonra araştırmacı tarafından geliştirilen iki bölümden oluşan ölçek, katılımcılara uygulanmıştır. Ölçeğin birinci bölümünde Sosyal Bilgiler dersine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kişisel bilgileri, ikinci bölümde ise öğretmenlerin Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanına ilişkin görüşleri ile ilgili bilgiler yoklanarak çözümlenmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların öğrenme alanına ilişkin fikirlerinin saptanması için araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekle elde edilmiştir. Araştırma sonucu istatistiksel analizi SSPS analiz programı kullanılarak hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda geliştirilen ölçek maddeleri ile pilot uygulama yapılarak faktör analizleri hesaplanmıştır. Faktör analizi düşük çıkan maddeler ölçekten çıkarılarak ölçeğe son şekli verilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda 2021-2022 eğitim-öğretim yılında MEB'e bağlı ilköğretim kurumlarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı ile ilgili görüşleri analiz edilmiştir. Buna göre; ilgili öğrenme alanına yönelik öğretmenlerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mezun olunan okul, hizmet yılı ve görev yeri bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda öğrenme alanına yönelik problem durumuna ilişkin bulgular ve öneriler takdim edilmiştir.

Anahtar kelimeler: kültür, miras, sosyal bilgiler

ABSTRACT

ANALYSIS OF SOCIAL SCIENCES 7TH GRADE CULTURE AND HERITAGE LEARNING FIELD FROM THE OPINIONS OF SOCIAL SCIENCE TEACHERS

GÜVENÇ, Hülya

Master Thesis, İnönü University Institute of Educational Sciences
Social Studies Education Department
Supervisor: Prof. Dr. Recep DÜNDAR
July 2022, X+ 82 page

The purpose of this research is to analyze the views of Social Studies teachers about the 7th grade Culture and Heritage learning field. The sample of the research consists of one hundred and one people who work as Social Studies teachers in the primary schools of the Ministry of National Education in Malatya in the 2021-2022 academic year. While forming the background of the research, the conceptual framework of the problem situation was determined by scanning the literature. Then, the descriptive survey model, one of the quantitative research methods, was used while obtaining the data in order to make detailed determinations about the learning area mentioned in the research. Then, the scale consisting of two parts developed by the researcher was applied to the participants. In the first part of the scale, the personal information of the Social Studies teachers who took the 7th grade Social Studies course in primary schools, and in the second part, the information about the teachers' views on the Social Studies 7th grade Culture and Heritage learning field were surveyed and analyzed. The results of the research were obtained with the scale developed by the researcher to determine the participants' ideas about the learning field. The statistical analysis of the research result was calculated using SSPS 24.0. As a result of the calculation, factor analyzes were calculated by making a pilot application with the scale items developed. The items with low factor analysis were removed from the scale and the scale was given its final form. As a result of the research, the views of the Social Studies teachers working in the primary education institutions affiliated to the Ministry of National Education in the 2021-2022 academic year about the Social Studies 7th grade Culture and Heritage learning field were analyzed. According to this; It has been determined that there is no statistically significant difference in terms of gender, age, educational status, graduated school, years of service, class size and place of duty of the family for the related learning field. In this direction, findings and suggestions regarding the problem situation.

Keywords: culture, heritage, social studie

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	i
ONUR SÖZÜ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	4
1.4.1. Problem Cümlesi.....	4
1.4.2. Alt Problemler.....	4
1.5. Araştırmanın Varsayımları	5
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.7. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler.....	7
2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı	7
2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi	8
2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihçesi.....	10
2.1.4. Sosyal Bilgiler Disiplininin Dünyada ve Türkiye’deki Gelişimi.....	12
2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme ve Öğretme Süreci	14
2.1.6. Kültür	19
2.1.7. Medeniyet	20

2.1.8. Kültür Aktarımı.....	20
2.1.9. Kültür- Eğitim İlişkisi.....	21
2.1.10. Kültürel Miras.....	22
2.1.11. Kültürel Miras Unsurları.....	23
2.1.11.1. Somut Kültürel Miras	24
2.1.11.2. Somut Olmayan Kültürel Miras.....	24
2.1.12. Sosyal Bilgilerde Kültürel Miras Eğitimi	28
2.1.13. Sosyal Bilgilerde Kültür ve Miras Öğrenme Alanı	32
2.2. İlgili Araştırmalar	33

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	40
3.3. Veri Toplama Araçları	42
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	42
3.3.2. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği.....	42
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	43
3.4.1. Geçerlik ve Güvenirlik Analizi.....	43
3.4.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi	43
3.4.1.2. Faktör Analiz Sonuçları	44

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

4.1. Katılımcıların Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer, Beceri Düzeyine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	47
4.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	53

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	62
5.1.1. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Düzeylerine ilişkin Sonuçlar	62

5.1.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar	69
5.2. Öneriler	69
5.2.1. Uygulayıcılara Öneriler	69
5.2.2. Araştırmacılara Öneriler	71
KAYNAKÇA.....	73
EKLER	79
EK-1. Kişisel Bilgiler Formu.....	79
EK-2. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği.....	80
EK-3. Etik Kurul Kararı.....	81
Ek-4. Uygulama İzin Onayı.....	82

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine ilişkin Niteliklerin Dağılımı	41
Tablo 2. Basıklık ve Çarpıklık Hesaplaması ve Normal Dağılım Analizi	43
Tablo 3. Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Küresellik Testi Değer Analizi	44
Tablo 4. Ölçeğin Faktör Analizi ve Faktör Ağırlıkları	46
Tablo 5. Katılımcıların SBKMÖAKDB Ölçek Maddelerine Tepki Düzeyleri	47
Tablo 6. SBKMÖAKDB Ölçeğinin Cinsiyet Yönünden Değişkenlik Analizi.....	53
Tablo 7. SBKMÖAKDB Ölçeğinin Yaş Yönünden Değişkenlik Analizi.....	55
Tablo 8. SBKMÖAKDB Ölçeğinin Eğitim Durumu Yönünden Değişkenlik Analizi...	56
Tablo 9. SBKMÖAKDB Ölçeğinin Mezun Olunan Okul Durumu Yönünden Değişkenlik Analizi	57
Tablo 10. SBKMÖAKDB Ölçeğinin Hizmet Yılı Yönünden Değişkenlik Analizi	59
Tablo 11. SBKMÖAKDB Ölçeğinin Görev Yapılan Yer Durumu Yönünden Değişkenlik Analizi.....	60

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
f	: frekans
F	: Varyans Değeri
KMO	: Kaiser – Meyer – Olkin
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N	: Kişi Sayısı
NCSS	: National Council For The Social Studies
Ort.	: Aritmetik Ortalama
p	: Anlamlılık Düzeyi
SBKMÖAKDBÖ	: Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
SPSS	: Statistical Pacage for the Social Sciences
ss	: Standart Sapma
TDK	: Türk Dil Kurumu
Vb	: Ve Benzeri
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
%	: Yüzde

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanının sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından nasıl algılandığını araştırmak amacıyla araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Sosyal bilgiler, toprakla ilgili olayları tüm çeşitliliğiyle ortaya koyan, oluşum nedenlerini açıklayan, yurttaşlığın hak ve görevlerini, yurttaşlığın sorumluluklarını tanımlayan, geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki etkileşimleri kısaca ortaya koyan bilgilerdir. Sosyal bilgiler, sonunda elde edilen kanıt ve bilgilere dayalı olarak toplumsal gerçeklikle iletişim kurma süreci şeklinde adlandırılabilir. Toplumsal gerçeklik denilince akla sosyal hayatı düzene koyan bütün eylemler gelebilir. İnsan yaşamının daha basitçe, sıkıntı çekmeden ve saadetli yaşamasını, potansiyeli doğrultusunda gelişmesini ve kendini gerçekleştirmesini olanaklı kılan bütün sosyal olgular ve bağlantılar bu kavrama dahil edilebilir. Bir bakıma tüm sosyal bilimlerin kesiştiği bir alan olarak görülebilir (Sönmez, 1994).

Barr, Barth ve Shermis, sosyal bilgiler öğretimine rehberlik eden üç yaklaşımı şu şekilde örneklemektedir:

- a) Vatandaşlık Bilgisinin Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler: Öğretime yönelik en eski yaklaşım sosyal bilgilerdir. Bu yaklaşımda sosyal bilgilerin temel amacı öğrencilere kültürel mirası kazandırmak ve onları iyi birer vatandaş hâline getirmektir. Kültürel miras transferleri sırasında öğrencilere geçmiş bilgiler ve gerçekler hakkında bilgi verilir; temel sosyal kurumlar, değerler ve inançlar elde edilmeye uğraşılır.
- b) Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşıma göre öğrencilerin iyi birer vatandaş olarak yetişmeleri için sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerde bilgi, beceri ve değerlere sahip olmaları gerekmektedir. Bu yaklaşım, tema odaklı programlarda yaygın olarak ele alınır.

- c) Yansıtıcı Araştırma Alanı Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yönteme göre sosyal bilgiler eğitiminin amacı, öğrencilerin bireysel ve toplumsal sorunlarına ilişkin tanımlama, analiz ve karar verme becerilerini geliştirmektir. Öğrenciler için ödüllendirici bir deneyim bu becerileri geliştirmeye yardımcı olabilir. Sosyal bilgilerin bu yaklaşımda belirli bir çerçevesi yoktur. Mevcut problemler araştırmanın zeminini meydana getirir (Erden, 1996).

Sosyal bilgiler, neredeyse her ülkede ve farklılaşan yaşam şartlarında bilinçli kararlar verebilen ve sorunları çözebilen etkili vatandaşları bilgilendirmek için sosyal bilimlerden ve beşerî bilimlerden içerik ve yöntemler toplayan eğitim programıdır. Bir sosyal bilgiler dersi için bilgi kaynakları değişmekte ve artmaktadır. Yeni neslin ilgileri, beklentileri ve ihtiyaçları da sürekli değişiyor. Öğrenci konuyla daha ilgili hâle geldikçe, bu değişiklikler öğrenme ortamına yansır, öğrenme ve öğretme etkinliklerinde mühim ilerlemeler olur. Hızla değişen ve gelişen bilgi standartları; çağdaş toplumlarda temel eğitim anlayışına, öğrenme-öğretme ortamında öğretmen ve öğrencilerin rolüne de aksetmektedir (Öztürk, 2006).

Kültürel mirasın aktarımında ve vatandaşlık eğitiminde önemli bir rol oynayan tarih, yirminci yüzyıl boyunca toplumsal araştırma programlarında önemli bir rol oynamıştır. Grup öğretimi yaklaşımına dayalı yeni programda tarih, insan eyleminin alanlarını birleştirici bir yaklaşımla göstermek için öğrenme alanlarındaki diğer disiplinlerle derlenmiştir (Kaya ve Güven, 2012). Sosyal Bilgiler dersi, kültürel mirasımızı gelecek nesillere en etkili ve faydalı şekilde aktaracak bir derstir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kültürel miras bilgilerinin ne kadar ve nasıl verildiğine ve kültürel mirasımızın önemine Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle odaklanmaktır.

Araştırmada 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras öğrenme alanının öğretmen görüşlerine ilişkin analizinin yapılması hedeflenmektedir, bu kapsamda ise 101 sosyal bilgiler öğretmenine geliştirilmiş olan ölçek uygulanmıştır.

2018 yılında öğretim programının güncellenmesi ile Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanına yönelik araştırmalar oldukça sınırlıdır. Yeni öğretim programının büyük oranda ilgili öğrenme alanında değişikliğe sebebiyet verdiği görülmektedir. Bu değişikliğin öğretmenler üzerindeki yansımalarının ne yönde olduğu merak edilmektedir. Bu çalışma ile literatürdeki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programlarının amaçları ifade edilirken bireylerin ortaokulu bitirdikten sonra bazı niteliklere sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda ortaokuldan mezun olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının; millî ve manevi değerlere sahip, vatanını ve milletini seven, millî bilince sahip bireyler olmaları beklenmektedir. Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ise Türk millî eğitiminin genel amacı ifade edilirken vatandaşların; Türk milletinin millî ve manevi değerleri başta olmak üzere bütün kültürel niteliklerine sahip çıkarak koruyup geliştirmeleri ve bireylerin ailesini, vatanını ve milletini severek sürekli yüceltmeye çalışmaları beklenmektedir.

İlköğretim basamağında bu amaçlara ulaşmayı sağlayacak ilk ve en önemli ders olan Sosyal Bilgiler dersi; Türk kültürünün ve tarihinin ana unsurları ile Türk kültürünü ve tarihini meydana getiren bütün süreçleri içermesi bakımından mihver konumdadır. Bu dersin özellikle Kültür ve Miras öğrenme alanları, yukarıda ifade edilen birçok amaca hizmet edecek niteliktedir. Türkiye'de lise öğrenimine devam edemeyen öğrenci sayısı düşünüldüğünde Sosyal Bilgiler dersi ve Kültür Miras öğrenme alanının önemi daha belirgin bir şekilde ön plana çıkmaktadır.

Sosyal Bilgilerin temelinde toplumu meydana getirecek olan bireylere temel değerleri kazandırmak vardır. Millî benliğimizi meydana getiren değerler bahsi geçen öğrenme alanlarında kazandırılmaya yönelik hazırlanmıştır. Millî birlik ve beraberliğin önemini kavrayan bireyler uyumlu bir toplum meydana getirirler. Uyum içinde yaşayan toplumlar da her zaman güçlü devletler olarak varlıklarını devam ettirirler. Bu bağlamda yapılacak olan araştırma ile 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanının sosyal bilgiler öğretmen görüşlerine göre analizinin yapılıp eksikliklerinin tespit edilmesi sonuçta da daha iyi hâle getirilmesi için öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Yapılacak olan araştırma 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre analizinin gerçekleştirilmesi yönünden oldukça önemlidir. Araştırma neticesinde alınan öğretmen görüşleri, Kültür ve Miras öğrenme alanının içerik yönünden eksiklerinin tespit edilerek amaca hizmet edecek yapıya kavuşturulması açısından büyük önem taşımaktadır. Sosyal Bilgiler

öğretmenlerinin Kültür ve Miras ile ilgili görüşlerini ortaya koyması ve bu görüşlere göre önerilerde bulunmak açısından önemlidir. 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanı içeriğinin düzenlenmesinde program hazırlayıcılarına veri sunması açısından önem taşımaktadır. İlgili alanyazın taraması sonucunda güncellenen öğretim programı sonucu bahsi geçen sınıf ve öğrenme alanına yönelik çalışmaların az sayıda olması yine araştırmayı önemli hâle getiren en büyük unsurdur.

1.4. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

1.4.1. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Kültür ve Miras öğrenme alanı hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.4.2. Alt Problemler

1. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, değer, becerileri ne düzeydedir ?
2. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, değer, beceri düzeyleri ile cinsiyet arasında farklılık var mıdır?
3. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, değer, beceri düzeyleri ile yaş arasında farklılık var mıdır?
4. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, değer, beceri düzeyleri ile eğitim durumu arasında farklılık var mıdır?
5. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, değer, beceri düzeyleri ile mezun olunan okul arasında farklılık var mıdır?
6. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, değer, becerileri düzeyleri ile hizmet yılı arasında farklılık var mıdır?
7. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanım, değer, becerileri düzeyleri ile görev yeri arasında farklılık var mıdır?

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın problem durumuna yönelik alanyazın incelemesi yeterlidir.

Araştırma için uygulama yapılan okullar evreni temsil etmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ölçek maddelerini içten, yansız ve doğruyu aktaracak şekilde cevaplamışlardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri ölçek maddelerine gerçek fikirlerine göre tepki vermişlerdir.

Araştırma için geliştirilen ölçek, problem durumunu ortaya koyacak niteliktedir.

Geliştirilen ölçeğin kapsam geçerliliğinin sağlanmasında başvurulan uzman görüşleri yeterlidir.

İlgili öğrenme alanının araştırılmasında veriler toplanırken ve analiz edilirken kullanılan teknikler amacına hizmet etmektedir.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı ve bu alanda belirtilen kavramlar ile sınırlıdır.

Malatya'daki ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.

Araştırmacının elde ettiği veriler 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ve bu yıllar arasında okutulan ders kitapları ile sınırlıdır.

Araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla geliştirilen ölçekle sınırlıdır.

Araştırmaya katılacak kişilerin kimlikleri gizli tutulacaktır.

1.7. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: İnsanların sosyal varlıklarını gerçekleştirmelerini sağlamak; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal ve sivil bilimleri aydınlatan; insanların sosyal ve fiziksel çevreleriyle ilişkilerinin geçmiş, şimdi ve gelecek kapsamında araştırıldığı, toplu öğretim yaklaşımına dayalı bir ilköğretim dersidir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

Kültür: Tarihsel ve toplumsal gelişme sürecinde yaratılan tüm maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmak ve gelecek nesillere aktarmak için kullanılan araçların toplamı, insanoğlunun kendi üzerindeki egemenlik düzeyini yansıtır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2021).

Miras: Bir nesilden diğerine bırakılan şeydir (TDK, 2021).

Kültürel Miras: Belirli bir nesne kümesinin yanı sıra insanların zaman içinde oluşturduğu bilgi, inanç ve değerlere kültürel miras denir (İşçi, 2000).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Bilgiler

2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal bilgiler ve sınıf dışı öğrenme arasındaki ilişkiyi düşündüğümüzde; Sosyal bilgiler dersi, daha iyi içerikle öğretilerek insanlara daha iyi bir tecrübe ve yapıcı bir duruş sağlar. Okul dışı öğrenme aynı zamanda bir sosyal bilgiler dersi uygulama ve deney yapmayı içeren bir öğrenme şeklidir. Sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1916'da Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Eğitim Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Komite bu düşünceyi değerlendirir; konu, insan toplumunun örgütlenmesi ve dönüşümü ile doğrudan ilgilidir ve sivil toplumun bir üyesi olarak bireyler hakkında bilgi, sosyal bilgiler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilgiler, yetenekli ve mutlu vatandaşlar yetiştirmek için bilgi ve deneyimin diğer teknolojilerle birleştirilmesini kolaylaştıran bir alandır. Sosyal bilgiler, aktif bir vatandaş olarak kamusal yaşamda ihtiyaç duyulan yurttaşlık becerilerinin nasıl belirleneceği üzerine çok dilli bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi, toplum içinde yaşayan insanların yaşam tarzlarını, yaşam tarzlarındaki benzerlik ve farklılıkları, süreç içinde uygulanan gerçekleri farklı öğretim stilleri ile bütünleştirerek deneyimli kişiler yetiştirmeyi amaçlayan multidisipliner bir derstir. Sosyal bilgilerin genişliğinin herkesi etkileyen bir parça olduğu söylenebilir çünkü etkili insanları yetiştirme hedefi çerçevesinde her düzeyde insanî gelişmeye katılan sosyal girişimler; Çok disiplinli bir felsefe ile süreç bağlılığını yürütür. Sosyal bilgiler, bireylerin sosyal yaşamda etkin ve verimli bir şekilde büyümelerine ve tanınırlık kazanmalarına olanak tanır; Sosyal hayatın tüm unsurlarıyla ilgili bilgi ve becerileri aktif olarak edinen, aktif bir vatandaş olarak uyanan, sosyal bilimlerin bilgi ve beceri düzeyinin düşünülmesini kolaylaştıran disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Yukarıda sosyal bilgiler dersinin farklı tanımlarının olduğu görülmektedir (Akbaba ve Kılcan, 2014).

Sosyal bilgiler, insanları etkileyen ve kamusal yaşamın tüm yönlerine uygulanan her şeyin incelenmesidir. Bu yüzden büyüklük ve ihtişam bakımından önemli bir

konumdadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler dar bir ölçekte öğretilbilecek bir müfredat değildir. Sosyal bilimlerin bilgi ve deneyimlerini kolaylaştıran ve bunları ilgili konulardan farklı bir şekilde ele alan bir derstir. Sosyal Bilgiler, toplumsal yaşama katılma, içinde yaşadığı kültürün bilincinde olma, hak ve sorumluluklarının bilincinde olma, tüm insanların insan haklarının bilincinde olma, toplumsal yaşama katılım konusunda deneyimli ve bilgili bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Kamuya açık sosyal bilgiler projelerinde vurgulanan kilit noktalardan biri, esnek olmaya yardımcı olmasıdır. Buradaki amaç, entelektüel kapasite, motivasyon ve zihinsel güç açısından tam insan gelişimini sağlamaktır. Sosyal bilgiler aynı zamanda çeşitli öğrenme deneyimlerini de içerir. Problem çözme, toplum katılımı, izleme, çevredeki olay ve yerleri farklı bir perspektiften görme, zaman içinde meydana gelen değişiklikleri gözlemleme gibi öğrenme deneyimleri kazandırmak amaçlanır. Evrensel barışın korunması ilkesini benimser ve insanların millî ve manevi değerlerine girmelerini ve ardından dünyadaki varlığı kabul edilen değerleri kabul etmelerini sağlar. Sosyal Bilgiler dersi, tarihî ve kültürel hazineleri korumayı ve sonraki kuşaklara aktarmayı amaçlar. Sosyal bilgilerde “yakın mesafe” ilkesi en yakın kişisel çevreden başlar. İnsanların hayatlarında gerçekten hiç başlarına gelmemiş olayları veya durumları öğrenmeleri ve kabul etmeleri zor olacaktır. İnsanlar yakın çevrelerinde karşılaştıkları olay ve durumları daha iyi anlayacaklardır (Akbaba ve Kılcan, 2014).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı ve Önemi

Sosyal bilgiler standartları ve teorileri, insan hayatının neredeyse tamamında fazlaca öneme sahiptir. Bu nedenle, Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri, her şeyden önce, insanların üye ülkenin kültürünü içselleştirmiş bireyler olarak toplumda var olmalarını sağlamak, yetenekli ve iyi bir vatandaş olarak yetişmelerine olanak tanımaktır. Değişen ve gelişen dünyada öğretim programları ve müfredatları yeniden tasarlanarak güncellenmektedir. Güncellemeler yapılırken bazı esaslar temele alınmaktadır. Bu ilkelere genel olarak kabul edilen esaslar aşağıda sıralanmıştır;

- “• Aktif ve mutlu vatandaşları teşvik etmek,
- Ulusal değer ve değerlere sahip vatandaşlık,
- Demokrasi ilkelerine bağlı olanlar,
- Derin düşünme ve düşünme tecrübesine sahip kişiler,

- Birlikte çalışabilen uyumlu kişiler,
- Daha iyi düşünme ve problem çözme deneyimine sahip kişiler,
- Çeşitliliğe saygıya ve küresel barışa katkıda bulunanlar;”

Millî Eğitim Bakanlığı, çeşitli sosyal bilgiler öğretim projeleri çerçevesinde Sosyal Bilgiler dersinin 2018 tanımları, tüm hedefler dikkate alındığında sosyal bilgiler eğitiminin sorumluluğunun diğer disiplinlerin ötesine geçtiği ortaya çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler; çeşitliliği bünyesinde barındıran, ülkesini, ulusal ve manevi değerleri seven, insan haklarını tanıyan, kültürel ve ırksal farklılıkları zenginlik addeden ve ait olma duygusu gelişmiş varlıklı bir ruhu besler. Sosyal bilgilerin önemi ve çok kültürlülüğün gelişimine katkısı yadsınamaz. Burada, özellikle sosyal bilgiler alanında, deneyim edinme ve uygulama yoluyla deneyim kazanmak büyük bir başarıdır. Çünkü sosyal bilgiler, eğitimin farklı disiplinlerinin birden fazla bileşenini içeren bölümdür. Çeşitli öğretim yöntemlerinin temel alındığı Sosyal bilgiler dersi, toplumun her alanında özgün bir öğrenme disiplinine sahiptir. Burada tartışılan sosyal bilgilerin seyrinin, dünyanın hemen her yerinde birbirine bağlı bir çerçevede gelişen, değişen ve büyüyen bir çeşitlilik olduğunu belirtmek de önemlidir (Erden, 1996).

Bu bölümde sosyal bilgiler programının en önemli unsurlarından biri olan programın amacını tartışacağız. Ülkemizde geçerli olan Sosyal bilgiler programı, evrensel bilgi, beceri ve değerlerin yanı sıra ulusal bilgi, beceri ve değerleri de bünyesinde barındıran özgün bir programdır. Uluslararası sosyal bilgiler için en popüler kaynaklardan biri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki National Council For The Social Studies'dir. (NCSS) Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi, 1970'lerde yayınlanan bir ders kitabında sosyal bilgileri öğretmek için dört hedef önermiştir:

1. “Geçmiş bugün ve geleceğin insanlık durumunu öğrenme yeteneğini geliştirmek.”
2. “Bilgiyi işlemek için ihtiyaç duyulan yeteneklere sahip olmak.”
3. “İnançları ve değerleri yorumlama becerisini geliştirmek.”
4. “Etkin yurttaş ve toplumsal katılım için bilgi aktarımı sağlamak (Öztürk, 2009).”

NCSS (Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi) tarafından yukarıda belirtilen hedefler evrensel bilgi, beceri ve değerlerdir. Yukarıda belirtilen hedefler, dünyanın tüm

ülkelerinde ulaşılmakta olan hedeflerdir. Sosyal bilgiler öğretiminin ulusal hedefleri, ülkelerin eğitim politikalarını belirleyen ilke ve hedeflere göre belirlenir. Türk millî eğitim sisteminin genel amaçları, 1973 yılında yürürlüğe giren Millî Eğitim Anayasası ile belirlenmiştir. Tüm eğitim programlarının hedefleri bu yasaya uygun olarak hazırlanmaktadır. 2005 yılında yürürlüğe giren yeni sosyal bilgiler programının amaçlarına da bu kapsamda yön verilmiştir (Öztürk, 2009).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihçesi

Sosyal bilgiler kelimesi ilk 1913'te Amerika Birleşik Devletleri'nde ifade edilmiştir. 1916 yılında ise yine ABD'de alan edebiyatı dersi olarak da kullanılmıştır. Kamusal bilginin insan ilişkilerinin tüm seviyelerinde mevcut olduğu varsayılırsa en eski insanlık tarihinden itibaren kamuya açık bilgilerin varlığına atıfta bulunmak olanaklıdır. Geçmişte bu alan neredeyse bütün düşünürler tarafından işgal edilmiştir. Bilim başlı başına bir bilim hâline gelmeden önce bile sosyal bilgiler, sosyal bilimler içinde yer almıştır. Sosyal bilgiler öğretiminin temel amacı, insanların içinde yaşadıkları vatandaşlığı anlamalarına yardımcı olmaktır. Tarihin sürecini öğreten sosyal bilgileri inceleyecek olursak eski kişisel dönemlere bakmak önemlidir (Sönmez,1999).

Özel bir disiplin olarak müfredatta yer alan sosyal bilgiler, ABD'de sosyo-kültürel ihtiyaçların sonucu olarak doğmuştur. ABD'nin kültürel ve sosyal yapısı gereği çok sıkı bağlara, ortak millî değerlere ve ahlaka sahip bir toplumsal yapısı olmaması, Amerikalı bilim adamlarına ve eğitimcilere zamanın şartlarında araştırma ve çalışma konusunda ilham vermiştir. Bu durum ülkenin eğitim sistemini olumsuz etkilemiş ve ortak nüfusu Amerikan kültürüne dâhil etme çabasıyla çalışan bir nüfus yetiştirme hedefi sosyal bilgilerin doğuşuna temel oluşturmuştur. Bununla birlikte aktif bir nüfus yetiştirmek, sosyal eğitimin kilit ve temel bir hedefi olmuştur. Sosyal Bilgiler dersi bu amaca yönelik kalıcı faydalar sağlayan bir derstir. Daha sonra ABD'de başlayan bu çalışma literatürü, Avrupa dâhil tüm dünyaya hızla yayılmaya başladı çünkü aynı zamanda hemen hemen her ülkede benzer sosyal ve kültürel karışıklık sorunları ortaya çıkmıştır (Güngördü, 2001).

Açıklamaya bakıldığında, dönemin sosyal eğitim amacını açıkça göstermekte, sosyal ve kültürel statünün belirtilerini ortaya koymaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda çalışma sahasında kendine yer bulan Sosyal Bilgiler dersi, sürekli olarak tarihin aşamalarından geçerek çeşitli değişimlere uğramıştır. Bu uygulamalarda çeşitli bilim

adamları eski çağlardan beri sosyal bilgiler disiplinine katkı sağlamışlardır. ABD’de aynı yıllarda, 1916’dan sonra sosyal bilgiler devam etmiştir. ABD Ulusal Eğitim Konseyi’nin çalışma konuları arasında;

- “İnsanlık”
- “Angola ve Sakson Tarihi”
- “Ülkenin Değerleri”
- “Demokrasi”
- “Anayasaya Sunulması”
- “Sürece Katılmak”
- “Günlük Yaşamla İlgili Sorunlar ve Sosyal Çözümler” yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler, 1916’da Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi tarafından onaylanarak faaliyete geçmiştir. Bu terim, doğrudan insan, sosyal bilgilerle ilgili bilgiler olarak tanımlanmaktadır. Eğitim programının bir sosyal bilgiler konusu olarak tanıtılması, ilerlemecilik hareketinin “demokratik bir toplum için nüfus artışı” vizyonunun bir sonucu olarak gerçekleştirilmiştir. 1930’lu ve 1940’lı yıllarda, çocukları yeniden inşa etme ve onlara bakma kavramını ön planda tutan alan uzmanları, toplumsal bir eğitim programına ulaşmak için çok uğraş vermişlerdir. Ancak 1940’lı ve 1950’li yıllarda bir sosyal bilgiler programında tarih ve coğrafya olarak kullanılan adını almıştır. 1970 yılında “Yeni sosyal bilgiler” başlığı altında bir düzeltme hareketi başlatılmıştır. Bu hareketin gelişimine Bruner’in keşfetmeyi öğrenme teorisi, büyük katkı sağlamıştır. Daha sonra tarih ve coğrafya çalışmalarının etkisi azalırken sosyal bilgiler, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, hukuk ve sosyal psikolojiye özel ilgi gösterildi. Kültürel indirim alanında, eleştirel düşünme deneyimine ve aktif öğrenme ilkesine dayalı değerlendirme yöntemleri olarak müdahale ve araştırma benimsenmiştir. Ancak uygulama 1980’li yıllarda başarısız bulunarak terk edildi ve restorasyon yapıldı. 1990’ların ikinci yarısında NCSS organizasyonunun tavsiyelerine en yakın amaç, içerik ve yaklaşımla ABD’de sosyal bilgiler öğretimi yapmaya karar verilmiştir. 20. yüzyılın başlarında ABD’deki sosyal bilgiler programı; sosyal eğitim teorisine dayanan disiplinler arası, entegre, tematik vb. problem çözme ve paylaşımlı eğitimin benzersiz bir doğası olduğu kabul edilmiştir.

Türkiye'de tarih ve coğrafya ilk kez 1839 yılında Tanzimat Dönemi'nde ortaokullar, ilkokullar ve askerî okullar arasında ders olarak okutulmaya başlandı. 1859'da bir kız ortaokuluna tarih ve coğrafya dersleri verildi. 1869'da seçkinlere genel bir coğrafi ve tarihsel yaklaşım getirildi. Darülfünun ve Darümuallimin okullarında da tarih ve coğrafya dersleri vardı. Sosyal bilgiler ilk olarak Sultan II. Abdülhamid döneminde 1876-1909 yılları arasında Maarif Nezareti'ne bağlı Usul-i Cedide bünyesinde eğitim ve öğretim veren ilköğretim kurumları olan iptidai programlarına katılmıştır (Dönmez, 2003).

Cumhuriyet ilan edildikten sonra, Yeni Türkiye Devleti kavramını sonraki kuşaklara kabullendirmek ve ulusal hukuk ve ahlaka sahip nesiller yetiştirmek amacıyla 1926 yılında Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık tarihi uygulamaya konulmuştur. Bu dersler 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 yıllarında aynı disiplin öğretim yöntemine göre yapılandırılmış bir programda okutulmuştur. Sosyal Bilgiler, farklı disiplinlerin bütünlük bir programı olarak ilk defa 1960'larda ülkemizde benimsenmiştir. 1962'de tarih, coğrafya ve yurttaşlık dersleri Sosyal bilgiler için birleştirilerek Toplum ve Ulusal Araştırmalar olarak adlandırılmıştır. 1968 yılında sosyal bilgiler isim olarak ilk, eğitim sahasında kullanılmıştır. ABD'deki yeni sosyal bilgiler organizasyonunun bu duruma etkisi oldukça büyüktür (Baysal ve Ada, 2015).

Avrupalı aydın ve yazarların çoğu, Türklerin sarı ırk ve ikinci sınıf vatandaş olduğu konusunda, siyasi ideoloji nedeniyle spekülasyon yapmaktaydılar. Bu sebeple Milliyetçilik ve Türkçülük ideolojilerinin toplum insanlarına aşılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Böylece millî siyasette Milliyetçilik ve Türkçülük kavramlarına geniş yer verilmiştir. Bu, ülkelerin oluşumunda önemli bir adımdır. Bunun bilincinde olan Atatürk özellikle Türk tarihini araştıran tarih bilimcileri toplamıştır (Kan, 2010).

2.1.4. Sosyal Bilgiler Disiplininin Dünyada ve Türkiye'deki Gelişimi

Sosyal bilgiler anlayışı, 20. yüzyılın başlarında ABD'de ileri eğitimin gelişiminin önemli bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda toplumsal hareket, ABD'nin siyasi ve askerî ittifakı olan ve ABD'den kültürel olarak etkilenen ülkelere yayılmıştır. Türkiye her iki gruba da giren ülkelere biriydi (Öztürk, 2006).

Sosyal bilgiler kelimesi 1916'da ilk olarak ABD Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) tarafından kullanılmıştır. Sosyal bilgiler kavramının ortaya çıktığı dönemde bu bölümün gerekliliği hususunda birçok tartışma yapılmış ve raporlar yazılmıştır. Sosyal

bilgiler dersinin tarih öğretimi olmadığı buna rağmen birçok öğretmenin sosyal bilgiler dersinde tarih dersi verdiği söylenmiştir. 1920'ler ve 1940'lar arasında toplumda büyük değişiklikler olmuştur. Modern öğretmenler ve araştırmacılar, sosyal eğitimin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Paul Hanna, ilköğretimin altı derecesini kapsayan bir “Model genişleme toplumu” geliştirdi. Bu proje, sosyal medya literatürünü bünyesine katmış ve yayılma potansiyeline sahip olmuştur (Öztürk, 2006).

1929'da başlayan Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Buhranı, eğitim sisteminde feci bir çöküşe neden olmuştur ve de ekonomik sorunları şiddetlendirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda Sovyetler Birliği'nin ekonomik, sosyal ve siyasi gelişimini gören Amerikalı politikacılar, mevcut eğitim sistemini değiştirmeye karar vermişlerdir. Dönüşümün bir parçası olan sosyal bilgiler programı; tarih, vatandaşlık, coğrafya, ekonomi ve siyaset bilimine dönüşmüştür. 1940'ların ve 1950'lerin çoğu için tarih ve coğrafya, sosyal bilgilerde sosyal bilimlerin en önemli listeleri hâline gelmiştir. 1960'larda ve 1970'lerde yeni toplumsal hareket adı verilen tasarım, bir dizi bağımsız ve devlet destekli proje ile geliştirilmiştir. Tarih ve coğrafya eski önemini yitirmiş sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji ağır bir bedel almıştır. Bu dönemde yaygın olarak becerileri geliştirmenin en etkili yolu olarak; Bruner'in problem çözme ve eleştirel düşünme deneyimlerinin gelişimini program merkezine koyan keşfetmeyi öğretme stratejisi kabul görmüştür (Akdağ, 2014).

Öğretmenlerin yeni programı duymamış olmaları ve kültürel eğitim anlayışının devam etmesi sosyal bilgiler alanındaki yeni hareketlenmenin 1970'lerde azalmasına sebep olmuştur. 1980'lere gelindiğinde kültürel değerler ivme kazanmaya başlamış fakat 1990'larda NCSS sosyal bilgilerin gelişimi için yeni hedefler, konular ve stratejiler belirlemiştir. Bu bağlamda, 20. yüzyılın başlarında, sosyal inşa kavramıyla bağlantılı ABD sosyal bilgiler programlarının, problemlerin nasıl çözüleceği ve işbirlikçi eğitim anlamına gelen farklı stratejilerden oluşan bütünleşik bir yapıya sahip olduğu kabul edilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde öğretilen dersler ilk olarak II. Abdülhamit döneminde ilkokul programlarında yer almıştır. 1913 yılında Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati'yle tarih ve coğrafyanın yanı sıra Malumat-ı Medeniye ile Etik ve İktisat da temel eğitim programına alınmıştır. Osmanlılık ve İslamcılık fikir akımlarının yerini ise Türkçülük almıştır. Türkiye'de, cumhuriyetin ilanından 1968 ilköğretim müfredatının uygulanmasına kadar Osmanlı Devleti'nden miras kalan ve Batı Avrupa ülkeleri tarafından benimsenen tek bir eğitim sistemi devam etmiştir. Bu

anlamda bazı yıllarda vatandaşlık olarak da adlandırılan tarih, coğrafya ve vatandaşlık konuları 1926, 1936 ve 1948 ilköğretim müfredatlarında ayrı dersler olarak yer almıştır. Bu çalışmalar hem Kemalist ideolojinin temellerine dayandırılırken hem de ABD'deki eğitim uygulamaları açısından organize edilmiştir. Örneğin Atatürk döneminde Türk eğitim sisteminin tekrar düzenlenmesinde fikirleri ile önemli katkılar sağlayan John Dewey, yapılandırmacı yaklaşımı ile sosyal bilgiler alanını etkilemiştir. Ülkemizde bütünleşik yurttaşlık eğitimi kapsamındaki program geliştirme çalışmalarının ilki 1960'larda ABD'de, sosyal bilgiler teşkilatının kurulması ile gündeme gelmiştir. Bu bağlamda 1962 yılında yayınlanan İlköğretim Program Planı'nda tarih, coğrafya ve vatandaşlık "Teşkilat ve Millî Çalışmalar" adı altında bütünleştirilmiştir. Türkiye'deki ilköğretim okullarının 5. sınıfında sosyal bilgiler anlayışı çok önemlidir. Ülkenin 12 Eylül 1980 tarihinden sonraki süreçte ilköğretim 4., 5., 6., ve 7. sınıfları içine alacak şekilde millî coğrafya çalışmaları yerine sosyal bilgiler geçmiştir. 1990'larda Türkiye'de sosyal bilgiler öğretiminde geleneksel usuller söz konusuydu ancak 1998'lere gelindiğinde dünya olayları odaklı program geliştirme çalışmaları başlamıştır. 2005 yılında açıklanan yeni müfredat tüm illerde uygulanmaktadır.

2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenme ve Öğretme Süreci

Öğretirken "içeriği nasıl öğretilmeliyiz?" sorusuna cevap veren unsur, öğrenme ve öğretme sürecini tamamlar. Bu süreç, içeriği zamanında öğrenmek ve öğretmek için yapılabilecek her türlü etkinliği tanımlar. Etkinliklerin uygulanması sırasında öğrenme-öğretme durumlarını düzenlemek için pekiştirme, sinyal verme, tepki verme, düzeltme, öğrenci katılımı, öğretmen rolü, eğitim teknolojisi, strateji-yöntem-teknik, araçlar, şekillendirme ve değerlendirme gibi değişkenler eğitim için kullanılmaktadır (Kayhan, 2010).

İyi bir öğrenme ve öğretme süreci oluşturmak için öğretmenlerin rolü çok önemlidir. Bir sosyal bilgiler dersinin öğretme-öğrenme sürecini planlarken öğretmenin rolü ile ilgili bazı ilkeler vardır. Öğretmen öncelikle lider, koordinatör, işbirlikçi, kolaylaştırıcı ve kaynak danışman rolünde olmalıdır (Safran ve Ata, 2016).

Bir ders planlarken konunun birden çok yönü göz önünde bulundurarak oluşturmalı ve ortamın özellikleri, ilgi, ihtiyaç, beklenti ve öğrenci katılım düzeyi dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Öğrencilerin disiplinlerin yapısal kavramlarını öğrenebilmeleri ve derste değer öğretimi yaklaşımlarını uygulayabilmeleri

gerekmektedir. Öğrencilerin derste aktif öğrenmeleri sağlanarak onları harekete geçirilmelidir (MEB, 2005b). Bu ilkenin uygulanabilmesi için öğretmenlerin öğrencilere kimlik ve vatandaşlık bilgisi kazandırmaları gerekmektedir (Altıntaş, 2016).

Bir sosyal bilgiler dersinde etkili öğrenmenin sağlanabilmesi için dersin öğretiminde öğretmenin rolü kadar bazı konuların da dikkate alınması gerekmektedir. Ders öncelikle coğrafya, tarih ve vatandaşlık odaklı sosyal bilimler disiplinlerini kapsamalıdır. Her durumda dakiklik ilkesi dikkate alınır, öğrencilerin tarihsel duyarlılıklarını geliştirmek için millî ve dinî bayramlardan ve önemli olaylardan ders almalarına özen gösterilmelidir. Öğretirken yakın mesafe ilkesine göre hareket edilmeli ve doğrudan verilmesi gereken becerilere yönelik eylemler isimlendirilmelidir (MEB, 2005b).

Dersi etkin bir şekilde işleyerek öğrenciler, çevresel değişime uyum sağlama, kültürel etkinliklere katılma, insan yapımı eserleri keşfetme, geleceği şekillendirmek için hareket etme gibi konularda sosyal bir bakış açısı kazanabilecek ve etkili vatandaşlık becerileri geliştirebileceklerdir. Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS), bu becerileri geliştirmek ve sosyal bilgiler sürecini etkilemek için öğretme-öğrenme sürecini planlarken beş temel ilkeyi benimsemiştir (NCSS, 1992). Bu ilkeler:

- Anlamlılık: Bu ilke, 21. yüzyılda teknoloji ve medyanın kullandığı önemli bilgilerin kullanılması, iletişim, eleştirel düşünme ve sorgulama, bilgi toplama ve analiz etme gibi becerilerin geliştirilmesine dayanmaktadır. Öğretmenler programı öğrenci düzeyine göre planlar ve konular arasında bağlantı kurar. Öğrencilerin hayatta karşılaştıkları sosyal ve ortak sorunlara dikkat çeker.
- Entegrasyon: İyi bir sosyal bilgiler öğretimi, öğrencilere teknoloji ile bilgi okuma/yazma, gözlem, analiz ve sorgulama becerilerini kazandırmalıdır. Hem geçmişle hem de gelecekle ilişki kurarak bakış açısı, inanç, bilgi ve yeterlilik gibi kavramlar arasında bir ilişki gelişir.
- Değer temelli: Bu ilkeye göre, öğrenciler vatandaş olarak seçimler yapabilmeli, çeşitli konularda karar verebilmeli ve eleştirel düşünme ve ifade etmede güncel siyasi görüşlerin farkında olmalıdır. Öğretmenler, etik ve sosyal normlar gibi sosyal konuları ve değerleri öğretmeyi amaçlar.

- Zorunlu: Sosyal bilgilerde zorunlu ilke, birincil ve ikincil kaynaklar, tablolar, grafikler gibi çeşitli belgelerin incelenmesi ve bunları yazma becerisinin geliştirilmesine dayanır. Öğrencilerin içerik sorularına ve konulara sözlü ve yazılı olarak yanıt vermelerini sağlar. Ayrıca eğitimin yaygınlaştırılması için toplu ve bireysel çabaların desteklenmesi gerektiğini vurgular.
- Aktif katılım: Bu ilkeye göre öğrencilerin anlamlı öğrenmeleri için yaratıcı tartışmalar, görsel destekler ve anlaşılır açıklamalar kullanılmalıdır. Öğretmenlerin etkileşimli ortamlar yaratması ve öğrencilerin öğrenmelerini keşfetmelerine izin vermesi gerekir.

NCSS'nin belirlediği ilkelere göre sosyal bilgiler dersindeki etkinlikler öğrencinin kendi tarafından düzenlenmelidir. Öğrenciler karar verici konumda olmalı ve bilginin bir amaç olarak değil, problem çözmeye bir araç olarak kullanılması sağlanmalıdır (MEB, 2005b). Bu amaçlara ulaşılırken sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan bazı yöntem ve tekniklerden yararlanılabilir. Örnekler aşağıdaki gibidir:

- Anlatım yöntemi: Dinleme, açıklama ve dinlediğini anlamayı içeren bu yöntem Sosyal bilgiler derslerinde en çok kullanılan yöntemdir. Özellikle kalabalık sınıflarda kullanım için uygundur. Öğrencilere dinleme, dinlediğini anlama, anlamadıklarını sorma gibi alışkanlıklar kazandırır. Yöntemin başarılı olması için öğrenciyi açık tutmak, dersi planlamak, esnek olmak ve dersi resim, slayt gibi görsel öğelerle desteklemek önemlidir (Yener, 2014).
- Soru-Cevap Yöntemi: Öğretmenin öğrencilere dersin amaçlarına uygun olarak hazırlanmış soruları sorarak aldıkları cevapları değerlendirdiği yöntemdir. Konuya ilişkin ön bilgi ve konuyu öğrenme düzeyi gibi durumların belirlenmesi açısından önemlidir. Öğrenciler bu teknikle düşünme, karar verme, sorgulama ve araştırma yapma becerisi kazanacaklardır. Soruların açık ve anlaşılır olması, merak uyandırması ve bir amaca yönelik yüksek düşünme yeteneğinin geliştirilmesi önemlidir (Öztürk, 2012).
- Tartışma yöntemi: Öğrencilerin bir konuyu anlamak için birbirleriyle düşüncelerini paylaşarak konuyu kapsamlı bir şekilde değerlendirdikleri bir yöntemdir. Bu yöntem hem öğrenci-öğretmen iletişimi açısından hem de öğrencilerin görüşlerini ifade etmesi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca

öğrencilerin bilgileri analiz etmelerine ve daha önce öğrendikleri şeylerle ilişki kurmalarına olanak tanır (Civelek, 2014).

Birkaç tür tartışma yöntemi vardır. Bunlardan panel, bir konuyu tartışmak için yapılan toplantıdır. Konu sınıfta birkaç kişi tarafından anlatılır ve dinleyiciler konu hakkındaki düşüncelerini sunabilirler. Sempozyum, bir konunun farklı açılardan incelenmesidir. Öğrenciler farklı konuları tartışır ve açıklar. Tartışma, karşıt gruplar arasında iki karşıt görüşün ifade edilmesi ve dayatılması hakkındadır. Sınıf ortamında iki grup konuyu birlikte tartışır. Açık oturum, çok sayıda katılımcının bir veya daha fazla konuda görüşlerini ifade etmesidir (Yener, 2014).

- Denetim turu yöntemi: Bu turlar okulda ve sınıfta öğretim etkinliklerini geliştirmek için yapılır. Yöntem, öğrencilerin tüm duyularıyla öğrenmeye teşvik etmedikleri durumlarda gerçekleri ve olayları keşfetmeye izin verir. Güvenlik önlemlerinin alınması, aile ve okul yönetiminden izin alınması, gezinin yapılacağı yerde görüşülmesi açısından da önemlidir (Ece, 2007).
- Vaka çalışması yöntemi: Öğrencilerin yaşam olayları ve mevcut durumlarla karşılaştırılmasına, önerilen olayla ilgili düşüncelerinin ifade edilmesine, problemlerin çözülmesine ve değerlendirilmesine dayanan bir yöntemdir. Bu sayede öğrenci; neden-sonuç ilişkisi kurma, sorunu tanımlama ve yorumlama, sonuca varma gibi beceriler kazanacaklardır (Yener, 2014).
- Drama tekniği: Öğrencilerin bir konuyu rahat bir ortamda öğrenmek için yaratıcılıklarına, fikirlerine ve ifade becerilerine dayalı olarak oluşturdukları anlık performanslardır. Gerçek hayatın temelleri üzerine kuruludur ve kendiliğinden gelişir. İki tür drama vardır. Bunlardan resmi oyun, öğrencilerin ön bilgilerine ve araştırmalarına dayalı olarak tanımlanmış bir metne dayanmaktadır. İnfomal drama ise hazırlık yapmadan öğrencilere roller dağıtılarak gerçekleştirilen bir tekniktir (Öztürk, 2012).
- Beyin Fırtınası Tekniği: Eleştirel değerlendirmenin kişisel yaratıcılığı engellediği gerekçesi ile uygulanan bu teknik, problem çözme becerisini geliştiren ve tartışma becerisini geliştiren bir yöntemdir. Öğrencilerin konu hakkında düşünmeleri ve görevi başarmak için çok sayıda fikir üretmeleri beklenir. Karar verme ve düşünme becerilerini geliştiren bir tekniktir (Saban, 2002).

- Sözlü tarih tekniği: Sözlü tarih, kişiler ve tarihî olaylar hakkında uygulamalı bilgi sahibi olan kişilerden yapılan görüşmeler yoluyla elde edilen bilgilerin belirli bir sistem içinde değerlendirilmesi için kullanılır. Öğrencinin aktif katılımını destekleyen bu teknik, öğrencinin dinleme, gözleme, soru sorma, değişimi ve sürekliliği anlama, önceki nesilleri daha iyi anlama ve değerlendirme gibi becerilerini geliştirecektir. Sosyal bilgiler dersinde bu teknik, seyahat, çocuk oyunları, kurtarma tarihi, gayrimüslimler, afetler ve hastalıklar hakkında bilgi sahibi becerikli bireylerle görüşme yapmak için kullanılabilir (Y. Doğan, 2015).
- Yerli tarih tekniği: Yerel tarih denilen diğer kültürlerle birleştirilerek yerel bir topluluğun gelişiminin ve tarihinin incelenmesidir. Öğrencinin aktif katılımını sağlayan bu teknik aynı zamanda araştırma, gözlem, raporlama, kanıt toplama ve analiz etme gibi becerilerini de geliştirecektir. Yerel tarih tekniği etkinliklerinin olduğu sosyal bilgiler derslerinde; öyküleme, harita derleme, biyografi yazma, tarihî olayların çevrede dramatize edilmesi, yerel ya da ulusal müzelerin ziyaret edilmesi gibi yerel tarih teknikleri uygulanabilir (Yeşilbursa, 2015).
- Altı şapkalı düşünme tekniği: İnsanların belirli bir şekilde düşüncelerine bağlı kalmalarını ve olaylara yandan bakmalarını engellemek için kullanılan bir tekniktir. Farklı fikirler içerdiğinden, ortaya çıkan konu her açıdan araştırma yaparak doğru kararların alınmasını sağlar. Öğrencilerin düşüncelerini, karar vermelerini ve yeni düşünme becerilerini keşfetmelerini geliştirir. Teknikte her şapka bir rengi temsil eder. Beyaz tarafsızlığı, kırmızı öfke ve hassasiyeti, siyah karamsarlığı ve olumsuzluğu, sarı iyimserliği ve pozitifliği, yeşil yaratıcılığı ve mavi saygı ve kontrolü temsil eder (Y. Doğan, 2015).

Öğrencilerde istendik davranışların geliştirilmesi, onların yaşamları düzenlenerek sağlanabilir. Bu konuda öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ve nasıl uygulanacağı gibi konulara dikkat edilmelidir. Sosyal bilgiler sınıfı için dinamik ve makul bir öğrenme-öğretme süreci, disiplinler arası ve bütünleşik bir yaklaşımla öğrenciler için doğru hedeflere ulaşabilir (Ece, 2007).

2.1.6. Kültür

UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesinin Kapsamlı Bildirisinde yer alan kültürel bir tanıma göre, kültür, en geniş anlamıyla, yalnızca bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda bir topluluğu veya topluluk grubunu tanımlayan ruh, zihin ve duyguların ayırt edici yönlerine sahiptir. İnsan kültürü, evrensel kültür; Kapitalizmin gelişmesiyle ortaya çıkan ulusal ideolojinin bir ürünü olan kültür, ulusal kültür olarak da adlandırılmaktadır (UNESCO, 1982).

Yerel kültür, ulusal ve eyalet düzeyinde olduğundan daha küçük bir grup insan ve coğrafya tarafından geliştirilen bir gelenektir. Kültürel sınırlarla ilgili olarak Güvenç, geleneksel kültürel sınırların ulusal sınırlarla örtüşemeyeceğini, geleneksel kültürün birçok ülkeyi kapsayabileceğini (örneğin Batı kültürü) ve ülkenin ulusal sınırlar içinde birçok farklı imaja sahip olabileceğini savunuyor. Güvenç'e göre, "Nasıl harita kendi içinde bir yer değil, küçük ve soyut bir model ise, kültürel bellek de bir toplumsal yapı ve kurumların kendisi değil, açık bir kavramdır." Ancak İsveçli sosyolog Ulf Hannerz, ulusal sınırlara bağlı kültürlerden oluşan bir dünya fikrini reddetti. Ayrıca, uluslararası endüstriden ve dünya uluslarının birleşmesinden önce var olan "geleneksel" bir kültür fikrine de karşı çıktı. Kültürün gücüne inanan Hannerz, dünyayı, kültürel iş birliği süreci yoluyla yeni kültürel değişimlere ve çeşitliliğe izin veren farklı uluslardan bir kültürel ağ olarak görüyor. Kültür, toplumun kendileri için ideal bir amaca ulaşma çabasının ve bu çabalar sonucunda ürettikleri tüm ürünlerin evrensel adı olarak kullanılmıştır (Uygur, 2006).

Kültürün bu kullanımıyla, tarihsiz, insanı doğayı kendi yararına dönüştüren ve yaratan bir varlık olarak öne çıkarır. Bireyin rolünün kültürel bağlamlar açısından önemine vurgu yapan Uygur, "kültür: bir kişinin içinde bulunduğu tüm gerçekliği, kültürü, kişiliği ifade eder, bu benzersiz bir süreçtir. Özgün yaratılışında insan yapımı her şeyin gelenek içinde yer aldığını söyleyen Uygur, insani bir bakış açısıyla değerlerini ve hedeflerini nasıl planladığına kadar her şeyin kültürel unsurlara dahil edildiğini söylüyor.

Yılmaz, insan ihtiyaçlarının karşılanması ile örgütsel performans arasındaki bağlantıyı geleneksel rollerden birinin yerine getirilmesi olarak görür. İnsan varlığının temel doğasının ihtiyaçlarını karşılamasını gören Yılmaz, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için sosyal ve çok kurumlu bir şekilde örgütlendiğini söyler ve kültürün

ihtiyaçları karşıladığı görüşünü destekler (Yılmaz, 2009).

Erkal'a göre kültürün manevi yönleri vardır. Ona göre, "Bu kategoriler inançlar, değerler, semboller, gelenekler ve kurallar olarak sıralanabilir." Öte yandan gelişme, "maddi kültürün yönleri ve bilimsel bilginin pratik uygulamasıdır" (Erkal, 2010).

2.1.7. Medeniyet

Medeniyet kavramına baktığımızda kültür ve medeniyet birbirinin yerine kullanılan ve çok kafa karıştıran iki kavramdır ancak iki kavramın birleştiği yerler olsa da aralarında gözle görülür farklar olduğu söylenebilir. Bu karışıklığı önlemek için çalışmada kısaca medeniyet tanımına ve kültürden farklılıklarına yer verilmiştir.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde medeniyet kavramı medeniyet olarak sunulmaktadır. Bu kavramın anlamı:

- a. "Uygar olma durumu, medeniyet, medenilik"
- b. "Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıkların, fikir, sanat çalışmalarıyla ilgili niteliklerin tümü, medeniyet" şeklinde verilmiştir (TDK, 2021). Öte yandan, kültür "toplum için manevidir; medeniyet ise onun maddi malları ve değerlerine atıfta bulunur." Kültürü oluşturan manevi kazanımlar ve değerler, "düşünce ve yaşam biçimi, kişilerarası ilişkiler, sanat, edebiyat, din, gelenek ve görenekler gibi toplumun değerleri" olarak anlaşılır. Medeniyet ise şu şekilde tanımlanabilir: "Medeniyet, halklar arasındaki ortak değerler düzeyine yükselen anlayış, davranış ve yaşam araçlarının bütünlüğüdür (Kafesoğlu 1998)."

2.1.8. Kültür Aktarımı

Kültür ve medeniyetten sonra kültür aktarımı, onların aktarımı meselesinde ortaya çıkar. Kültür aktarımı, genel anlamda "maddi ve manevi tüm kültürel değerlerin, yani yaşam biçiminin, inançların, algıların ve hayata bakış açısının yeni nesillere aktarılması ve kabul edilmesi" anlamına gelir. Toplum, sahip olduğu ve toplumun bir bütün olarak kabul ettiği kültürel değerleri özellikle yeni nesil insanlara aktararak aslında toplumun idealize ettiği insan tipini ortaya koymaktadır. Toplumla uyumlu bu yeni insan, sosyalleşme görevini yerine getirmeye, bir anlamda kültürel değerleri incelemeye, benimsemeye ve uygulamaya başlar (Sertkaya, 2010).

Kültür aktarımının iki temel ayağı vardır. Bunlardan biri sosyalleşme, diğeri kültürleşmedir. Sosyalleşme, kişinin içinde yaşadığı topluma “uyum, intibak”, toplumla bütünleşme veya özdeşleşmedir. Sosyalleşme, “kişinin psikolojik varoluştan sosyal varoluşa geçişine neden olan bir dizi sürecin” toplamıdır. Bir kişinin “ben” olarak toplum içinde “biz” olarak düşünmesinin çözülmesi sosyalleşmedir (Celkan, 2005).

Başka bir deyişle, çocuğun bir amaca ulaşmak için planlı veya programsız eğitimidir. Sosyalleşme, bir toplumun kültürünün bilgisidir. Aileler, okullar, eğitim kurumları, sosyal kurum ve kuruluşlar kültürü aktarır. Sosyalleşme, kültürleşmeden farklı olarak daha geniş bir anlam ifade eder. Kültürleşmeyi de içerir ve bireyin kültürünün aktarımı sırasında topluma uyum sağlamayı ve birlikte yaşamayı talep eder (Güvenç, 1997).

Bu bağlamda kültürleşme; “Toplumu oluşturan bireylerin belirli bir kültürü aktarmaları ve edinmeleri, toplumun istediği insan tipini yetiştirip yaratmaları ve kontrol altında tutmaları, kültürel birlik, beraberliği sağlamaları ve böylece toplumsal barışı sağlamaları” sürecidir (Güvenç, 1997). Buradan hareketle, kültüre yalnızca insan sahiptir ve insan kültürü, genleri aracılığıyla miras alınamaz; insanlar doğduktan hemen sonra öğrenme ve eğitim yoluyla kültür kazanmaya başlarlar (Küyel, 1990).

İnsanlar doğdukları andan itibaren çevrelerinde olup bitenleri algılamaya başladıkları andan itibaren kültür aktarımı kendiliğinden gerçekleşmeye başlar. Varış (1990) kültür ve eğitim ile ilgili araştırmasında, çocuklarda bir yaşından itibaren kültürel farklılıkların belirginleştiğini ve konuşmaya başlayan çocuğun kendi dokusuna özgü davranış özelliklerini taklit ettiğini tespit etmiştir.

2.1.9. Kültür- Eğitim İlişkisi

Her toplumdaki kültür sistemi, bu toplumun geçmişinden günümüze kadar yaşamış olan tüm insanların ortak çabalarıyla oluşturulmuştur. Kültürlerin şekillenmesinde toplumlar birbirini etkilemiştir. Dolayısıyla o toplumun kültüründe başka toplumların izlerini görmek mümkündür. Psikososyal ve kültürel bir varlık olan insan aynı zamanda içinde doğup büyüdüğü toplumun bir ürünüdür (Başar, 1994).

Bireylerin kültürel değerleri edinme sürecine kültürleşme denir. Kültürleşme, doğumdan ölüme kadar olan süreci kapsar (Demirel, 2004). Kültürleşme iki şekilde gerçekleşir. Kültürleşme bilinçsizce yani belirli bir programa bağlı kalmadan

kendiliğinden gerçekleşirse buna “kendiliğinden kültürleşme” denir. Ancak belirli bir program çerçevesinde bilinçli olarak kültürleşme gerçekleşirse buna “kasıtlı kültürleşme” denir (Başar, 1994).

Okulun temel işlevlerinden biri, amaçlı bir kültürleşme süreciyle genç nesillerin en uygun sosyalleşmesini sağlamaktır (Başar, 1994). Okulda kültürleşme süreci şansa bırakılamaz çünkü kısıtlı bir ders saati ile öğrencilerin tüm kültürel değerleri özümsemeleri mümkün değildir. Her hâlükârda okullar, tüm kültürel değerleri öğrencilere aktarmakla ilgilenmezler. Böylece eğitim programları hazırlanırken bir kişinin ilgi ve ihtiyaçları ile toplumun mevcut kültürel değerleri çerçevesinde toplumun menfaatleri de dikkate alınarak hazırlanmaktadır.

Okullar kültürel mirasın hem koruyucusu hem de taşıyıcısıdır. Öğrenciler toplumsal değer ve normları kabul etmeye, kültürel mirasın devamlılığını sağlamaya çalışırlar. Bu miras sayesinde her nesil bir önceki neslin kaldığı yerden devam ederek kültürel birikim sürecini sürdürür (Tezcan, 1999).

Eğitim sadece kültürel mirasın koruyucusu ve taşıyıcısı değil, aynı zamanda kültürel değişim için bir araçtır (Tezcan, 1999). Çağdaş uygarlığın temsilcilerini yetiştirmeye çalışan toplumlar, eğitimi bir araç olarak kullanmışlardır. Bu kültürel değişim kendini iki şekilde gösterir. Ya gelişmiş sayılan toplumların ilke ve değerleri benimsenmiş ya da ilerlemenin önünde engel olarak görülen bazı ilke ve değerler değiştirilmiş ya da yok edilmiştir. Bir örnek, 1932'den beri açık olan Halkevleridir.

2.1.10. Kültürel Miras

Belirli bir nesne kümesinin yanı sıra insanların zaman içinde oluşturduğu bilgi, inanç ve değerlere kültürel miras denir. Kültürel miras, somut ve somut olmayan kültürel öğeleri içerir. Somut olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) sadece toplum için değil tüm insanlık için bir mirastır. Kültürel miras, bin yıllık insan yaşamı tecrübesinin, aklının ve yaratıcılığının günümüze kadar gelen bir kalıntısı olarak görülmektedir. Geçmişin izlerini düşündüğümüzde arkeoloji ve tarihî kalıntılar, kültürel miras; bunların hepsi kimliğimiz, kültürümüz ve tarihimizle ilgili maddi ve manevi varlık ve değerlerdir. Kaleler ve saraylar, arkeolojik alanlar, tarihî kentler ve dokular, kültürel peyzajlar gibi canlı ama somut olmayan değerler ile dil, gelenek, dans, müzik ve ritüel kültürel miras olarak kabul edilmektedir (İşçi, 2000).

İnsanların oluşturduğu topluma ait her türlü eser ve değerler geçmişten alınır ve geleceğe miras kalmak ister. SOKÜM, çeşitli insan yapımı nesnelere sahiptir. SOKÜM'ün korunması gelecek nesiller için çok önemlidir. Maddî kültür mirasına ilişkin eserler geçmişten günümüze ayrı ve münhasıran var olmuştur. Kültürel miras, sadece insanoğlunun yarattığı doğal ve maddî zenginlikleri değil, bireylerin geçmişten miras aldıkları kültür ve gelenekleri gelecek nesillere aktardıkları kültürel unsurları da içermektedir (İşçi, 2000).

2.1.11. Kültürel Miras Unsurları

Kültürel miras, bir toplumun geçmişiyle bağlantılı, o toplumun tekliğini sağlayan, yerel ve evrensel değerde bir niteliğe sahip, yaşamın sürekliliği ile bugüne kadar korunan maddî ve maddî olmayan varlıkların bütünüdür. Bu nedenle, insanları birbirleriyle bağlantılı olmayan değerlerine, inançlarına, bilgilerine ve geleneklerine ilişkin sürekli değişen bir bakış açısı olarak tanımlayan, geçmişten günümüze kadar varlığını sürdüren bir grup kaynak olarak açıklamak doğru olacaktır (İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi [İSMEP], 2014).

Kültürel miras, geçmişi daha iyi anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu, geçmişe tanıklık eden kültürel miras unsurlarının gelecek nesillerin zihninde geçmişin bir görüntüsünü oluşturmasını sağlar. Öte yandan kültürel farklılıkların tüm insanlığa ait olan millî değerlerin yaşatılması ve korunması açısından önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Gürel, 2018).

Eserlerin somut veya somut olmayan kültürel miras olarak kabul edilebilmesi için belirli değerlere sahip olması gerekir. Bunlar arasında (İSMEP, 2014):

- “Tarihsel değer,
- Süreklilik değeri,
- Anı değeri,
- Mitolojik değer,
- Estetik ve sanatsal değer,
- Teknik ve teknolojik değer,
- Özgünlük değeri,
- Enderlik az bulunurluk değeri,
- Teklik değeri,
- Grup değeri,
- Ekonomik değer,
- Kullanım değeri,
- Geleneksel değer,
- Eğitim değeri,
- Sosyal değer,
- Çok katmanlılık değeri”.

2.1.11.1. Somut Kültürel Miras

Miras kavramına bakıldığında “anıt” anlamında kullanıldığı görülmektedir. 1954 tarihli Lahey Sözleşmesi’nde bu kavram, savaştan etkilenen bir halkın ürünlerini tanımlamak için “kültürel miras” anlamında kullanılmaya başlandı. Bu kavram zamanla somut ve somut olmayan kültürel miras olarak görülmüştür. Maddi kültürel miras; insanların geçmişte bırakmış olduğu, hayatlarını kolaylaştırmak için tanıtımını yaptığı, estetik bir yapıya sahip, tarihî, sosyal ve bilimsel öneme sahip ürünleri içerir (Gürel, 2018).

Kültürün korunması ve yaşatılmasına yönelik araştırmalar, statik ve dinamik kavramlar temelinde şekillenir. Aynı düzeyde somut kültürel miras statik, somut olmayan kültürel miras ise dinamik bir yapıya sahiptir. Bu durum kültürel mirasın korunmasına yönelik yaklaşımlarda da farklılıklar olduğunu göstermektedir. 1972 Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunmasına ilişkin sözleşmede korunması gereken unsurlar kültürel ve doğal miras adı altında, anıtlar ve yapı toplulukları ise kültürel miras adı altında ele alınmıştır. Doğal anıtlar, hayvan ve bitki türleri gibi canlıların yetiştiği alanlar doğal miras adı altında değerlendirilmektedir (Gürel, 2018).

Sözleşme genel anlamda değerlendirildiğinde kültürel mirasın belirli alanlarına özel önem verildiğini göstermektedir ancak kültürel mirasın maddi ve manevi yönleriyle bütünleştirilmesi, doğanın korunmasına yönelik bütüncül bir yaklaşıma uymamaktadır. Bu nedenle 1989 yılında yapılan yenileme ile kültürel mirasın edebiyat, dans, müzik, oyun, taklit ve gelenek gibi çeşitli halk kalıplarıyla korunduğu ve ürünlere somut olmayan kültürel miras olarak değer verilmeye başlandığı kaydedilmiştir (Metin Başat, 2013).

2.1.11.2. Somut Olmayan Kültürel Miras

Somut olmayan kültürel miras, UNESCO Genel Kurulu tarafından Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme’nin imzalanmasıyla resmi statüye kavuşmuştur. 17 Ekim 2003’te Paris’te yapılan toplantı neticesinde 155 ülke tarafından imzalanan anlaşma, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik uluslararası bir platform için ihtiyaç duyulan ilk yasal, idari ve mali çerçeveyi sağlamıştır. Bu anlaşmanın amacı; tüm dünyada korunmuş olan halk bilgisi ve sanatsal ifadeleri oluşturmak için kullanılan uluslararası bir çevre oluşturmaktır (Oğuz, 2004).

UNESCO, somut olmayan kültürel miras, somut kültürel miras ve doğal miras arasındaki ilişkiyi dikkate alarak somut olmayan kültürel mirasın ortaya çıkma veya zarar görme potansiyelini kabul etmiştir. Özellikle, UNESCO Sözleşmesi kapsamında somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik dünya çapında yaygın bir endişe göz önüne alındığında, küçük gruplar, yerli halklar veya somut olmayan kültürel mirasın yaratıcıları, bu mirasın korunması ve geliştirilmesinde önemli bir role sahiptirler.

UNESCO Sözleşmesi metnine uygun olarak “Somut Olmayan Kültürel Miras” kavramının ifadesi (SOKÜM); Belirli bir toplumda ortaya çıkan geleneksel, popüler veya halk kültürünün tüm biçimlerini, yani kolektif çalışmaları kapsayan bir terimdir. Bu bir mirastır; halkın göreneklerini, geleneklerini, dillerini, müziğini, dansını, ritüellerini, törenlerini ve kutlamaları içerir. Bu gelenekler, kültürel ifade biçimleri veya farklı kültürel etkinlikleri birleştiren kültürel mekânlar aracılığıyla kendini gösterir. Somut olmayan kültürel mirasa vurgu, birbiriyle ilişkili ilişkileri ve ortak bilgi sistemlerini vurgulayarak, geleneksel ve popüler kültürün bir yaşam biçimi olduğunu vurgulayarak sosyal bir bağlamın odak noktası olmalıdır (Oğuz, 2004).

Bu sözleşmede somut olmayan miras kavramı beş başlık altında toplanmıştır;

Somut olmayan kültürel miras alanlarının aktarımında araç olarak kullanılan sözlü ifadeler ve sözlü geleneklerdir. Konu, örnek vermek gerekirse, Türk hikâyelerinin türleri ile sınırlıdır; mitler, efsaneler, destanlar, masallar, hikâyeler, türküler, ninniler, ağıtlar ve daha fazlasıdır.

Gösteri sanatlarının ele alındığı maddede fasıllar, karagöz-hacivat, meddah, ortaoyunu, köy seyirlik oyunları, vb. gibi tiyatro örnekleri, halk müziği ve halk oyunları icraları vb. sayılabilir.

Uzun süre devam eden ve halk tarafından benimsenmiş ritüeller, festivaller gibi toplumsal uygulamalardır. Doğum, sünnet, askere uğurlama, evlenme, ölüm vb. gibi geçiş dönemi gelenek ve görenekleri, toy, şölen, bayram, yıl dönümü gibi her türlü geleneksel bir araya gelme biçimleri ve bunların getirisi olan geleneksel uygulamalar ve inançlar vb. sayılabilir.

Evren, doğa ve halk bilgisi ile ilgili uygulamalar içerisinde sayılan, halkın geleneksel kültürel yapısı içinde oluşturduğu halk hekimliği, halk baytarlığı, halk meteorolojisi vb. gibi unsurlar bulunmaktadır.

El sanatları geleneğine dayanan, usta-çırak ilişkisi ile öğretilen-öğrenilen kalaycılık, bakırcılık, demircilik, semercilik, yorgancılık, sepetçilik vb. uygulamalar örnek verilebilir (Oğuz, 2004).

Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi ile hedeflenenler söz konusu olan sözleşmenin 1. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Bu madde de belirtilen amaçlar: “Somut olmayan kültürel mirası korumak; ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek; somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak; uluslararası iş birliği ve yardımlaşmayı sağlamak” olarak belirtilmiştir (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003).

Somut olmayan kültürel miras, bu sözleşmenin 2. Maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, “somut olmayan kültürel miras” toplumların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları araç ve gereçleri, uygulamaları, gösterileri, ifadeleri, bilgileri, becerileri vb. ifade eder. Ayrıca aynı maddede “Nesilden nesle aktarılan bu somut olmayan kültürel mirasın insan topluluklarının ve gruplarının çevre, doğa ve kendi tarihleriyle olan etkileşimlerine bağlı olarak sürekli olarak yeniden canlandırılmakta ve bu onlara kimlik ve süreklilik duygusu kazandırır; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur.” denilerek somut olmayan kültürel açıklanmaya çalışılmıştır (Oğuz, 2013).

Bu maddede sözlü gelenek ve ifadeler; gösteri sanatları, sosyal uygulamalar, törenler ve kutlamalar; doğa ve evren hakkında bilgi ve uygulamalar; el sanatları alanında mevcut alanlar içerisinde değerlendirilmektedir. Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'nde kullanılan “tangible” veya Fransızca “materiel” kavramlarının bir eleştirisi olarak, İngilizce “intangible” ve Fransızca “immatériel” terimleri, somut olmayan kültürel ürünleri korumak için kullanılmıştır (Oğuz, 2013).

Somut olmayan kültürel miras, UNESCO'nun çalışma dilleri İngilizce ve Fransızca ile eşanlamlı olan “somut olmayan kültürel miras” veya “patrimoine kültürel somut olmayan” kavramlarına karşılık gelir. Bununla birlikte kavramın Türkçeye çevirisinde ise, “materyali olmayan kültürel miras, materyalsiz kültürel miras, maddi olmayan kültürel miras ve somut olmayan kültürel miras” kavramları içinden “somut olmayan kültürel miras” kavramı uygun görülmüş ve kabul edilmiştir (Oğuz, 2013).

2003 Sözleşmesi kapsamında UNESCO, yalnızca kültürel yapıları veya siteleri korumayı değil, aynı zamanda üretilen ve açıkça çalışılan, aktarılan ve sergilenen her şeyin dağıtım sürecine odaklanabilmesi için geçici süreçleri, iletimi ve hayatta kalmayı da amaçlamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde soyut kavramının anlamı ve gerekliliği, soyut olanın ve nesnelerin birlikte ve toplum içinde korunması arzusundan kaynaklanmaktadır (Oğuz, 2013). Somut olmayan kültürel miras kavramı, toplulukları, grupları ve bazı durumlarda bireyleri kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımlayan ifadeleri, uygulamaları, gösterileri, becerileri, bilgileri ve araçları, malzemeleri ve kültürel alanları içerir.

Aynı zamanda somut olmayan kültürel mirasın tanınması ve geliştirilmesi için; genel halk, özellikle gençler için eğitim, bilgilendirici programlarının düzenlenmesi; mirasın korunması, özellikle yönetim ve araştırma gibi alanlarda kapasite geliştirme faaliyetlerinin programlanması; bilginin nesilden nesle aktarılmasında ders dışı etkinlikler yoluyla bilgi sağlanması; bu mirasa yönelik tehditler hakkında halkı bilgilendirmek ve bilinçlendirmek için hafıza alanlarının korunmasına yönelik eğitimin teşvik edilmesine özel önem verilmektedir. Taraf devletler, bu mirasın yaratılması, korunması, aktarılmasında yer alan grupların, toplulukların ve uygun olduğu durumlarda bireylerin yönetime mümkün olduğunca geniş çapta katılmalarını ve aktif olarak katılmalarını sağlama sorumluluğuna sahiptir (Özgönül, 2014).

2.1.11.2.1. SOKÜM Ögeleri

Ülkemiz kültürel miras unsurları açısından uzun bir geçmişe sahiptir. Eski uygarlıklardan kalma tarihî eserler zenginliğimize katkıda bulunuyor. Yıllar boyunca kültürümüzün unsurları, farklı ulusların iş birliği ve temelleri aracılığıyla bugüne kadar korunmuştur. Bu değerli kaynakları yani kültürel miras alanlarını anlayabilmemiz ve doğa koruma bilincini geliştirmek için yaşamamız gerekmektedir (Bean, 1999/2021).

UNESCO (2003), Sosyal Koruma Sözleşmesi'nin 2. maddesinde SOKÜM'ün unsurları, gelenekler ve sözlü gelenekler, tiyatro sanatları, sosyal uygulamalar, dinler ve festivaller, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ile el sanatları geleneği olmak üzere beş başlık altında toplanmaktadır. Bu başlıklar ve içerdiği kültürel unsurlar ayrıntılı olarak listelenmiştir. SOKÜM'ün önemi konusunda farkındalık yaratmak ve kültürel çeşitliliğe saygı duyarak iletişimi desteklemek amacıyla, SOKÜM insanlık temsilciliği yıllar içinde güncellenerek yayınlanmıştır.

2008-2018 yılları arasında Türkiye İnsani Yardım Temsilcileri listesine dâhil edilen Türkiye'nin kültürel miras alanlarının listesi aşağıdadır. 2018'den bu yana, SOKÜM'ün Türkiye'deki İnsani Yardım Listesi'ne 17 miras alanı kaydedilmiştir:

- “Meddahlık (2008)
- Mevlevi Sema Töreni (2008)
- Aşıklık Geleneği (2009)
- Karagöz (2009)
- Nevruz (2009)
- Geleneksel Sohbet Toplantıları (2010)
- Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010)
- Alevi -Bektaşî Ritüeli Semah (2010)
- Tören Keşkeği Geleneği (2011)
- Mesir Macunu Festivali (2012)
- Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği (2013)
- Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı (2014)
- Geleneksel Çini Ustalığı (2016)
- İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırtma, Yufka (2016)
- Bahar kutlaması: Hidrellez (2017)
- Işık Dili (2017)
- Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik (2018)”

Ayrıca 2017 yılında yapılan SOKÜM Hükümetlerarası 12. Olağan Toplantısı'nda Işık Dili UNESCO acil koruma gerektiren SOKÜM listesine kaydettirilmiştir. Işık dili; parmak, dil, diş, dudak ve yanaklar yardımıyla oluşan “ışık”ın, kelime değeri kazanmasıyla kurulan iletişim olarak tanımlanmıştır.

2.1.12. Sosyal Bilgilerde Kültürel Miras Eğitimi

Kültürel farkındalık; değerler ve inançlar gibi kültürün düzenlenme biçimlerine ilişkin gelişmiş bir kültürel farkındalık durumunu ifade eder. Böylece insan, edindiği

niteliklerle kültürün kendi üzerindeki etkisini anlayabilir. Öte yandan birey, kendi kültürü ile diğer kültürler arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri görerek kültürel bir anlayış kazanmasına yardımcı olur. Ancak bu anlayışa sahip olmak için o toplumun bölgesel ve ulusal değerlerinin sistemli bir şekilde eğitim programları aracılığıyla aktarılması gerekmektedir. Bu eğitimin etkili olabileceği derslerden biri de sosyal bilgiler dersidir. Çünkü bu ders, somut ve somut olmayan kültürel miras hakkında bilgi açısından zengindir. Kültürel mirasın disiplinler arası etkin bir şekilde aktarılacağı düşünüldüğünde, sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası bir yapıya sahip olması kültürel miras eğitiminde etkin bir rol oynadığını düşündürmektedir (Gürel, 2018).

NCSS, sosyal bilgiler program standartlarını on tema altında açıklamaktadır. Türkiye’de sosyal bilgiler programının temalarının belirlenme aşamasında bu temalardan yararlandığı söylenebilmektedir. Bu temalar; Kültür, İnsanlar Yerler ve Çevreler, Bireysel Gelişim ve Kimlik, Zaman Süreklilik ve Değişim, Bireyler Guruplar ve Kurumlar, Üretim Dağıtım ve Tüketim, Güç Yönetim ve Toplum, Bilim Teknoloji ve Toplum, Vatandaşlık Amaçları ve Uygulamaları, Küresel Bağlantılardır. Türkiye’deki 2017 de pilot olarak uygulamaya geçirilen Sosyal Bilgiler programına bakıldığında ise yedi öğrenme alanının bulunduğu görülmektedir. Bunlar; Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar Yerler ve Çevreler, Bilim Teknoloji ve Toplum, Üretim Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılardır. Bu temalar/öğrenme alanları incelendiğinde kültür ile sosyal bilgiler dersi arasındaki ilişki görülmektedir. Bireyde kazandırılması hedeflenen inanç, değer ve sosyal ilişkiler konuları bireyin toplumsal varlık hâline gelmesini destekleyen ana unsurlardandır. Değerler kültür vasıtasıyla aşılırken kültür, değer ve normlarla anlam kazanmaktadır. Bu sebeple sosyal bilgiler dersinde farklılıklara saygı, yardımlaşma, hoşgörü gibi değerlerinin öğretilmesi ancak kültürel öğelerin sağlıklı bir şekilde öğretiminin yapılması ile mümkün olacaktır (MEB, 2018).

2017 programının hedefleri kültürel miras açısından incelendiğinde, öğrencilerin Türk kültürü konusunda ulusal bilinçlenmelerinde önemli rol oynadığı ve bu kültürel unsurların korunup geliştirildiği görülmektedir. Öte yandan asil bir insan olması ve millî-manevi değerleri benimsemesi bakımından kültürel mirasla bağlantılıdır (Gürel, 2018).

Ayrıca 2017 programı kazanımları incelendiğinde; kültür ve miras, üretimin dağılımı ve tüketimi, küresel ilişkiler gibi alanlarda kültürel miras unsurları konusunda

ilerlemeler kaydedilmiştir ancak bu kazanımların yeterli olmadığı söylenebilir (MEB, 2018). Sosyal bilimler alanında eğitim için en önemli kaynaklardan biri olan NCSS, kültür için ayrı bir konu oluşturarak sosyal bilgiler eğitimindeki önemini açıklamaktadır.

NCSS (2020)'ye göre kültür şu noktalarda ele alınmaktadır:

- İnsan kültürü yaratır, inceler, uyarlar ve paylaşır: Kültür, bir grup insanın sosyal olarak aktarılan inançlarını, davranışlarını, kurumlarını, değerlerini, geleneklerini ve yaşam tarzlarını, kültürel özellikleri ve dilleri gibi ürünlerini inceler. Öğrenciler kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları anlar. Bu şekilde, kendilerini hem bireysel hem de diğer kültürel gruplarla benzerlikleri ve benzersizliği ile ayırt edilen bir kültürün üyeleri olarak görmeyi öğrenirler. Çok kültürlü ve demokratik bir toplumda ve sonuç olarak küresel bağlantıların olduğu bir dünyada, öğrencilerin farklı kültürel bakış açılarından gelen birçok bakış açısını anlamaları gerekir.
- Kültür, dinamik bir yapıya sahiptir ve zamanla değişir: “Kültür nedir?, kültür hangi rolleri üstlenir?, kültürler arasındaki ortak noktalar nelerdir?, inanç sistemleri, dinî inanç veya politik idealler kültürün farklı yönlerini, kültürün kurumları veya edebiyat, sanat müzik gibi diğer alanları nasıl etkiler?, kültür farklı fikirlere ve inançlara uyum sağlamak için nasıl değişim gösterir? Topluluklar, bölgeler, uluslararası kültür yayılımı nasıl gerçekleşir? Kültürler arasında birlik nasıl sağlanır? Çeşitliliğin rolü nedir ve bir kültürün içinde nasıl korunur?” gibi öğrencinin belli başlı soruları sorup, bu soruları cevaplamaya hazır olması gerekmektedir.
- Deneyim, derinlemesine düşünme, gözlem ile öğrenciler zaman, mekân, kültürel gruplar arasında benzerlik ve farklılıkları olduğu kadar kültürel unsurları da belirleyeceklerdir: Kurgu ve kurgusal olmayan farklı geçmişlere sahip insanlarla tanışma, sohbet etme, kültürel sistemlerin karmaşıklığına yönelik araştırma yapıp tamamlama gibi birçok yöntemle kültür bilgisi ve anlayışı kazanmaları gerekmektedir.
- Okullarda kültür konusu genellikle coğrafya, sosyoloji, tarih ve antropoloji ile ilgili disiplinlerde ve bölümlerde ve ayrıca müfredattaki çok kültürlü konularla ilgili olarak ortaya çıkar: Öğrenciler okul konularını, kültürel

gruplar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde çalışırlar. Sosyal bilimlerde öğrenciler sınıf üyeleriyle etkileşime girer ve kültürel temelli benzerlikleri ve farklılıkları keşfederler. Kendi topluluklarındaki ve dünyanın farklı yerlerindeki örneklerin yardımıyla belirli yaşam tarzlarının kültürel temellerini belirlemeye başlarlar. Ortaokulda öğrenciler, farklı kültürlerin doğası, zaman ve mekândaki evrimi hakkında sorular sormaya ve öğrenmeye başlarlar. İnanç ve dil gibi kültürün belirli yönlerini inceler ve kültürün insan davranışı üzerindeki etkisini analiz ederler. Liseye ulaştıklarında öğrenciler adaptasyon, asimilasyon ve kültürleşme gibi karmaşık kültürel kavramları anlayabilecek ve kullanabileceklerdir.

“Sosyal bilgiler programları, kültür ve kültürel çeşitliliğin araştırılmasını sağlayan deneyimleri içermelidir” (NCSS, 2020). Bir sosyal bilgiler dersinin en etkili görevlerinden biri kültürel aktarımı sağlamaktır. Bu aktarımın sosyal bilgiler dersinin disiplinler arası yapısından kaynaklandığı ve sosyoloji, arkeoloji, tarih gibi çeşitli disiplinler aracılığıyla verildiği görülmektedir (Gürel, 2018).

Kültür, sosyal bilgiler dersinde önemli bir rol oynar. Özellikle öğrenenin sosyal bir kişilik kazanmasına yardımcı olur, bireyin sosyalleşmesini destekler, çevreye uyumunu kolaylaştırır ve çevre ile etkileşimi sağlar, ayrıca düşünme ve empati gibi becerileri sağlar; saygı, sevgi ve hoşgörü gibi değerlere sahip olmaya yardımcı olur (Deveci, 2009). Ancak tüm bunlar sunulursa ve kültürel miras eğitimi verilirse eğitimde bütüncül bir anlayış politikası izlenmeli ve öğrencilere kültürel miras unsurlarının topluma has örnekleri ile aktarımı sağlanmalıdır (Gürel, 2018).

Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlere de önemli görevler düşmektedir ve öğretmenler bu konuda kültürel öğelerin kullanımına odaklanarak araştırmalar yapmalıdır çünkü ancak sosyal bilimleri kültürel unsurlarla ilişkilendirerek kültürel farklılıklara karşı daha duyarlı hâle gelebilir ve kültürel farklılıkların kültürel zenginlikler olduğu bilgisini özümseyebiliriz. Ulaşılamaz bir durum, etkili ve canlı bir sosyal bilgiler dersinden uzaklaşmak anlamına gelir (Deveci, 2009).

Kültürel miras eğitimi, yeni öğrenme fırsatları sunarak gençlerin gelişimine katkıda bulunur. İnsanlara güzel duygular ve anılar yaşatarak yaratıcılıklarını keşfetmelerine yardımcı olur, dünyaya ve hayata bakış açısını olumlu yönde değiştirerek gelişimlerine katkıda bulunur (İSMEP, 2014).

Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla kültürel miras öğelerini içeren bir eğitimin verilmesi sınıfta saygı ve hoşgörü ortamını geliştirebilir, böylece sosyal ve kültürel çatışmaları önleyebilir, barış ve huzur ortamını sağlayabilir. Çünkü kültürel miras, geçmiş ile gelecek arasında köprü görevi gören, kimlik sorununu çözen ve nesiller arası iletişimi sağlayan bir değerler bütünüdür. Değerlerin kaybolması veya azalması toplumda dayanışma ve iletişimin zayıflamasına yol açar. Bu da zamanla bir kimlik krizi yaşayarak kişinin bir yere ait olma duygusunu olumsuz etkileyebilir. Tüm bunlara aidiyet duygusunun yanı sıra ortak miras konusunda farkındalık yaratmak ve bu unsurların ulus ötesi bir nitelik taşıyarak korunması gerektiği konusunda fikir vermek için kültürel miras eğitiminin önemi küçümsenmemelidir (Yıldız ve Derman, 2017).

2.1.13. Sosyal Bilgilerde Kültür ve Miras Öğrenme Alanı

Kültür, ulusların yaşam biçimini yansıtır ve ulusal bakımın gelişmesine katkıda bulunur. Sosyal Bilgiler öğretim programının genel amaçlarından biri olan öğrencinin, millî eğitimin kurulmasına katkı sağlayan kültürel mirasın korunması ve kalkınmasında kültürümüzün temel direklerinden biri olduğunu unutmamalıyız.

Kültürel miras “insanların geçmişte yaptıkları, topladıkları ve gelecek nesillere aktardıkları maddi veya maddi olmayan unsurlar” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda mimari tasarım, tarih ve ören yeri gibi kültürel ve görsel unsurlar ile örf, adet, gelenek ve görenekler gibi sözlü ve somut olmayan miras unsurları “kültürel miras” kapsamında incelenmektedir (Erkal, 2010).

Öğrencilerin kültürlerini öğrenmeleri, benimsemeleri ve miraslarını gelecek nesillere aktarmalarının yanı sıra kültürel kimlik sahibi birer birey olarak rollerini yerine getirebilecekleri unutulmamalıdır. Hedeflere göre düzenlenen Sosyal Eğitim Programları. Bu sayede kültür ve miras eğitimi sosyal bilgiler öğretim programında özel bir yere sahiptir.

Kişiyi bilgi ve deneyimle donatan ve içinde yaşadığı toplumda tanındığına inanılan “özgürlükler, sorumluluklar ve haklar”; geçmişten geleceğe kişisel dönüşüm ve gelişimi öğretmeyi amaçlayan ve bunun bir parçası olan sosyal bilgilerin günümüzde bir bakıma önemi ve gerekliliği bilinen bir gerçektir. Sosyal bilgiler dersi bilim ve teknolojinin etkisi ile dinamik ve gelişen bir toplumu ve küresel bir vizyonu yansıtacak, ulusal çıkarları ön planda tutacak, çağdaş eğilimlere açık, kalkınma ve ülkesini ayağa kaldırma hedefiyle tasarlanır (Özdoğan, 2008).

Bilgi edinme ve etkin uygulama anlayışının günümüzde değişmesi, amaçlara hizmet eden bayındırlık müfredatının adında büyük bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu değişime karşılık, Millî Eğitim Bakanlığı 2004 yılında yeni müfredatı uygulamaya başlamıştır. Bu çalışmaların sonucunda bu yeni müfredat da kurumuna yapılandırmacı bir yaklaşımı benimsemiştir. Diğer konu ve konularda olduğu gibi kültür ve miras eğitimi alanındaki gelişmeler ve değişiklikler program çerçevesinde öğretmenler tarafından ele alınmakta ve iletilmektedir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Karpınar (2021) 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Konu ve Kazanımlarının Tarihsel Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları, 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler çalışma fasiküllerini incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum tespit çalışması yöntemini kullanmış ve doküman incelemesi yöntemine göre analizler yapılmıştır. Araştırma sonucunda Kültür ve Miras öğrenme alanı tarihsel düşünme becerisine göre değerlendirilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır; üniteye kronolojik düşünmeye yönelik değişim ve sürekliliği algılama becerisini geliştirecek sorular sorulmuş, tarihsel kavramaya yönelik güvenilir tarih yazarları ve güvenilir internet kaynaklarından alıntılar yapılmış ayrıca birinci elden tarihî kaynaklar doğrudan kullanılarak güvenilirlik konusuna vurgu yapılmıştır. Kullanılan haritalar tarihsel kavrama becerisi için oldukça önemlidir. Tarihsel analiz ve yorumlama becerisine yönelik tarihi analiz etmeye yönelik farklı kaynaklar kullanılmış ve öğrencilerin analiz etmeleri için aynı konu farklı tarih kaynaklarına atıf yapılarak verilmiştir. Tarihsel araştırma becerisine yönelik yetersiz görülmüş sadece sorgulamaya yönelik bir yaklaşımla hazırlandığı ve çoğu metinde kaynak verilmemesi öğrencilerin araştırma yapmasına engel olduğu ifade edilmiştir.

Gürsoylar (2019) “Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Öğretiminde Tarihsel Empatinin Kullanılması: Bir Eylem Araştırması” isimli çalışmasında tarihsel empati yapabilmenin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştirmesine etkisini araştırmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması seçilerek amaçlı örneklem seçimi ile yapılmıştır. Araştırmada veriler, 7. sınıfa giden 16 öğrenciye ön uygulama ve son uygulama yaparak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda tarih konuları öğretilirken tarihsel empati

becerisinin kullanılmasının büyük yararı olduğu ve tarih konularının ilgiyi arttırarak konuların daha kolay öğrenildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gürel (2018) “Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı” ile ilgili çalışmasında Bartın il merkezindeki 50 öğrencinin 25’i deney grubu 25’i kontrol grubu olarak ayrılmış. Deney grubunda somut olmayan kültürel miras etkinlikleri uygulanmış ve öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa yönelik tutumlarının yüksek oranda ve olumlu yönde gelişme olduğu görülmüştür. Kontrol grubunda ise ders kitabı sadece temel kaynak olarak kullanılmış sıradan eğitim süreçleri temel alınarak ders işlenmiş sonuçta herhangi değişiklik gözlemlenmemiştir. Araştırma sonunda Sosyal Bilgiler ders içeriğinin somut olmayan kültürel miras konuları dikkate alınarak içeriğin zenginleştirilmesi, kültürel miras eğitiminin teorikten çok pratiğe dayalı verilmesi ve bu unsurların yaşatılması için gerekli çalışmaların yapılması gerekliliği belirtilmiştir.

Çelikkol (2018) “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yaratıcı Düşünceye Etkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında Elazığ il merkezinde görev yapan 124 Sosyal Bilgiler öğretmeninden görüş almıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmış ve içerik analizi ile araştırma yorumlanmıştır. Yaratıcı düşünmeye öğretmenlere yönelik sorulan; “Ders kitapları öğrencilerin yeni buluşlar yapmasını destekler.” görüşüne öğretmenler orta düzeyde, “Kitaplardaki etkinlikler yeni fikir geliştirmeyi destekler.” görüşüne yüksek düzeyde, “Kitaptaki konular orijinal düşünmeyi öğretir.” görüşüne orta düzeyde, “Kitaptaki etkinlikler farklı malzeme kullanımını teşvik eder.” görüşüne orta düzeyde, “ Etkinlikler sayesinde birçok yeni fikir ortaya çıkmaktadır.” görüşüne orta düzeyde katılım göstermişlerdir.

Karaca (2017) “6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Programı ile Ders ve Çalışma Kitaplarının Çoklu Zekâ Kuramı Yönünden İncelenmesi” isimli çalışmasında Muş ilinde okutulan Sosyal Bilgiler ders ve çalışma kitaplarının etkinliklerini incelemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelini kullanmıştır. Doküman incelemesi yaparak verilere ulaşmıştır. Araştırma Sonunda 7. sınıf Sosyal Bilgiler Türk Tarihine Yolculuk ünitesinin çoklu zekâ kuramlarından; 8 adet sözel-dilsel zekâ, 3 adet mantıksal-matematiksel zekâ, 2 adet görsel-uzamsal zekâ, 1 adet sosyal-kişilerarası zekâ, alanlarına yönelik kazanım bulunduğu; bedensel-kinestetik zekâ, müziksel-ritmik zekâ, kişisel-içsel zekâ, doğacı zekâ ve varoluşsal zekâ alanlarına yönelik kazanım

bulunmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca ilgili üniteye 8 adet konu başlığından 8'i sözel-dilsel zekâ, 3'ü mantıksal-matematiksel zekâ, 8'i görsel-uzamsal zekâ, 1'i görsel-uzamsal zekâ, 1'i doğacı zekâ ile ilgilidir. Sonuç olarak bu kuramın verilmeyen zekâ alanlarının önemli bir eksiklik olduğu ifade edilmiştir.

Erdem (2017) "6-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Bulunan Alana Özgü Becerilerin Etkinlikler Yoluyla Kazandırılması" isimli çalışmasında Ankara ili Sincan ilçesinde başarı düzeyleri birbirine yakın iki yedinci sınıf öğrencileri ile 9 hafta süren bir araştırma yapmıştır. Sınıflardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Kontrol grubunda dersler ders kitabı kullanılarak deney grubunda ise beceri temelli etkinlikler uygulanarak işlenmiştir. 7. sınıf Türk Tarihine Yolculuk ünitesi ile verilmesi hedeflenen tarihsel empati becerisinin ders kitapları aracılığıyla aktif bir şekilde öğretilmediği alana özgü becerilerin kazandırılmasında beceri temelli etkinliklerin daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

T. Doğan (2016) "Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi" isimli çalışmasında nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanarak Ağrı il merkezinde görev yapan 20 Sosyal Bilgiler öğretmenin görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre görüşme sorularından bazıları ve öğretmen görüşleri şöyledir: "Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın yeterliliği ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?" sorusuna öğretmenlerden; 16'sı ders saatinin yetersiz olduğunu, 16'sı programın yetersiz olduğunu, 14'ü tarih konularının yoğun olduğunu, 11'i öğrencinin yabancı olduğu kavramlara çok fazla yer verildiğini, 7'si kazanım sayısının fazla olduğunu ve 5'i bu ünitenin öğrenci seviyesine indirgenmediğini, kazanımlar soyut ve konuların kazanımları karşılamadığını sonuç olarak da tarih konularında öğrencilerin çok sıkıldığını ifade etmişlerdir.

"7.Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde geçen tarih konuları sistematik bir bütünlük hâlinde verilmiş midir?" sorusuna öğretmenlerden; 17'si konuların birbiriyle kopuk ve bağlantısız verildiğini, 17'si konuların bütün hâlinde verilmediğini ve öğrencilerin bağlantı kurmakta güçlük çektiğini, 10'u kronolojik olarak verilmediğini ifade etmişlerdir.

"7.Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde geçen tarih konularının öğrenci seviyesine uygunluğu hakkında neler düşünüyorsunuz?" sorusuna öğretmenlerden; 13'ü konuların

öğrenci seviyesine uygun olmadığını, 11'i kavramların yoğun olduğunu ve bu durumun öğrenciyi zorladığını, 9'u konuların birbirini tamamlayıcı nitelikte olmadığını için öğrencinin anlamlandırmada güçlük çektiğini, 4'ü konuların soyut olmasının öğrencinin kavrayışını olumsuz etkilediğini, 3'ü öğrencilerin hazırbulunuşluğuna uygun olmadığını, 1'i konuların öğrenci seviyesinin altında olduğunu belirtmiştir.

“Öğrencilerin 7.Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde geçen tarih konularına gereken ilgiyi gösterip göstermediği ile ilgili neler düşünüyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerden; 16'sı öğrenci ilgisinin öğretmenin ders anlatımına bağlı olduğunu, 14'ü öğrenci ilgisinin az olduğunu, 10'u konu bütünlüğü olmamasına bağlı olarak öğrencilerin sıkılıp ilgilerinin dağıldığını, 6'sı konu yoğunluğuna bağlı olarak öğrenci ilgisinin az olduğunu, 5'i öğrencilerin tarihi yararsız buldukları için ilgisiz olduklarını, 5'i konuların sözel olması nedeniyle öğrencilerin ilgisini çekmediğini, 3'ü sınıfların kalabalık olması, merak edilmemesi ve dil problemlerine bağlı olarak öğrencilerin ilgisiz olduklarını düşünmektedirler.

“7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının tarih konularının öğretiminde şekil ve içerik olarak yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerden; 19'u genel olarak yeterli bulmadığını, 18'i görsel unsurlar ve haritalar bakımından eksik olduğunu, 13'ü dil ve anlatım bakımından uygun olduğunu, 10'u konuların kronolojiye uymadan, kopuk ve karışık şekilde verildiğini, 6'sı ders kitabı tasarımının uygun olduğunu, 5'i tarih konularının yetersiz ve kazanımı karşılamadığını açıklamışlardır.

“7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan tarih konularının öğretiminde kullandığınız yöntem-teknipler nelerdir?” sorusuna öğretmenlerden; 19'u süre yetersiz olduğu için düz anlatım ve soru cevap yöntemini kullandığını, 7'si drama ve beyin fırtınası tekniklerini kullandığını, 3'ü materyal eksik olduğu için farklı yöntem kullanamadığını, 1'i sınıf mevcudu fazla olduğu için farklı yöntem kullanamadığını söylemişlerdir.

Sonuç olarak yukarıda ifade edilen sorunlara çözüm olarak görüşme yapılan öğretmenlerden; 18'i konuların layıkıyla işlenebilmesi için Sosyal Bilgiler ders saatinin artırılması gerektiğini, 16'sı MEB ve diğer kuruluşların proje kapsamında tarihî mekânlara gezi faaliyetleri planlayarak okulların desteklenmesi gerektiğini, 13'ü konuların akıcı ve anlaşılabilirliği için kronolojik olarak ve birbiriyle bağlantı kurularak ders kitaplarında yer alması gerektiğini, 11'i ders kitabında konuyla uyumlu görsel,

şekil ve haritaların verilerek zenginleştirilmesi gerektiğini, 8’i kazanımların sadeleştirilmesi ve yoğun bir şekilde verilen konuların seyreltilmesi gerekliliğini,7’si konuları çekici hâle getirmek amacı ile ders kitaplarının görsellerle zenginleştirilmiş şekilde tasarlanabileceğini, 7’si okullarda yardımcı araç gereç eksikliklerinin giderilmesinin gerektiğini, 2’si sosyal bilgiler için laboratuvarların her okulda olmasının gerektiğini ifade etmişlerdir.

Ciritci (2012) “Sosyal Bilgiler Programında Yer alan Kavramların 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Metinlerde Kullanılma Sıklıkları ile Giriş, Geliştirme ve Pekiştirme Düzeyleri Açısından Değerlendirilmesi” isimli araştırmasında, Manisa ili Demirci ilçesindeki ilköğretim okullarında hâlihazırda okutulan 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını kullanmıştır. Genel tarama modeli kullanılarak kitap içerikleri analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Öğretim programındaki kavramların 34’ü 7. sınıf ders kitabında kullanılmış ve bu kavramların neredeyse tamamı pekiştirme düzeyinde verilmiştir. Sosyal Bilgiler 7. sınıf Türk Tarihine Yolculuk ünitesi için kronoloji, kültürel öge ve siyasi güç kavramlarının öğretim programında yer almasına rağmen ders kitabında verilmediği tespit edilmiştir.

Kınasakal (2012) “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazanımlılık Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında tarama modelini kullanarak Kastamonu il merkezi ve ilçelerindeki 59 Sosyal Bilgiler öğretmeninin görüşünü değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda 7. sınıf öğrencilerinin öğretim programındaki değerleri kazanma düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Türk Tarihine Yolculuk ünitesinde kazandırılması hedeflenen estetik değerini kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı olarak kazandıklarını ifade etmiştir. Araştırmada 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde başarılı olan öğrencilerin 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki kazanması istenilen değerleri kazanmada daha başarılı olduklarını belirtmiştir. Ayrıca baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin ifade edilen değeri kazanmada daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Dede Koç (2009) “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Türk Tarihine Yolculuk ünitesindeki Kazanımların Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında Ankara ili Mamak ilçesinde MEB’e bağlı ilköğretim okullarında görev yapan otuz altı öğretmenin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Türk Tarihine Yolculuk ünitesindeki kazanımlar hakkındaki görüşünü değerlendirmiştir. Görüşleri likert tipi anket kullanarak elde etmiştir. Araştırma sonuçlarına göre;

“Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir” kazanımına ilişkin öğretmenlerin %42,8’i olumlu görüş belirtmiştir. Bu oranın kazanımı gerçekleştirilmede yeterli bulunmadığı ifade edilmiştir.

“Ünitede yer alan konuların kazanımı gerçekleştirilmede yeterlidir.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin % 27,8’i olumlu görüş belirtmiştir. Bu oran, kazanımların kazandırılma düzeyi için yeterli bulunmadığı ifade edilmiştir.

“Üniteye öngörülen kazanımların tümünü gerçekleştirmeye yetecek kadar süre ayrılmıştır.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin sadece %16,7’si sürenin yeterli olduğunu düşünmektedir. Bu oran yeterli görülmemiştir.

“Ünitede yer alan kavramlar kazanımlar ile ilgili çağrışım yapmada yeterlidir.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin %44,4’ü olumlu görüş belirtmiştir. Ünitede çağrışım gücü yüksek başka kavramların kullanılma gerekliliği ortaya çıkmıştır.

“Ünitedeki etkinliklerin uygulanmasında ders süresi yeterlidir.” ölçek maddesine sadece %5,6 oranında öğretmen olumlu görüş belirtmiştir. Bu büyük bir sorun olarak görülmüş ve kazanımlar için ayrılan sürede etkili bir şekilde ders işleyebilmek için sınıf mevcutlarının azaltılabileceği önerisinde bulunulmuştur.

“Ünitedeki etkinlikler kazanımları karşılamada yeterlidir.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin %33,4’ü olumlu görüş belirtmiştir. Ünitedeki etkinliklerin yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak yeniden düzenlenmesi bu oranın artması için çözüm önerisi olarak sunulmuştur.

“Ünitedeki etkinlikler öğrencilerin farklı durumlarda duygu ve düşüncelerini ifade etmede yeterlidir.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin %38,9’u olumlu görüş belirtmiştir.

“Ünite sonundaki değerlendirme çalışmaları öğrencilerin kazanımlara ulaşma düzeyini ölçmede yeterlidir.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin %41,7’si olumlu görüş belirtmiştir.

“Ünitedeki etkinliklerde yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı esas alınmıştır.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin %38,9’u olumlu görüş belirtmiştir.

“Ünitede farklı zekâ alanlarına (çoklu zekâ kuramına) yönelik kazanımlar var.” ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerin %44,4’ü olumlu görüş belirtmiştir.

Çalışmada yirmi ölçek maddesine ilişkin öğretmenlerden görüş toplanarak araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre öğretmenler on maddeye %50 ve üzeri olumlu görüş bildirirken on maddeye %50 ve altında olumlu görüş belirtmiştir. Yukarıda %50 ve altında olumlu görüş bildiren öğretmen oranlarına yer verilmiştir. Bu çalışma 2005 öğretim programı doğrultusunda hazırlanmıştır. Ayrıca öğretim programı 2018 yılında güncellenmiş Kültür ve Miras öğrenme alanına yönelik hazırlanan Türk Tarihine Yolculuk ünitesinin kazanım sayısı ve üniteye ayrılan sürede değişikliğe gidildiği hususunu belirtmek gerekir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümünde; temel problemler ve alt problemler doğrultusunda “araştırmanın modeli”, araştırmada kullanılan “evren ve örneklem”, “verilerin toplanması” ile “verilerin analizi” konularında istatistiksel birtakım çalışmalar bulunmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan araştırma ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras alanına ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenlere göre analizi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın verileri nicel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılarak toplanmıştır. Bu yöntem ile katılımcılardan, bir problem durumu veya olay hakkında ölçek uygulamasıyla veri toplanır. Belirlenen kriterlere göre problemin değişkenleri arasındaki ilişki tetkik edilir. Uygulanan ölçekler vasıtasıyla örneklem ile çalışıldıktan sonra evren hakkında genel bir düşünceye varılır. Böylece veriler analiz edilerek bulgulara ulaşılır.

Tarama araştırmaları, araştırmacı tarafından problem durumu olarak saptanan herhangi bir konu, olay veya durum hakkında katılımcıların görüşlerinin tanımlandığı olabildiğince çok sayıda kişiye ulaşılarak verilerin toplanması yönüyle de üstünlük sağlayan bir modeldir. Bu model uygulanırken sırasıyla; araştırmaya konu olan problem durumunun ne olduğu belirlenir, problem durumu ile ilgili toplulukların görüşlerinin tasvir edilmesi için evreni temsil edebilecek örneklem seçilir, veri toplama aracı olan ölçekler hazırlanarak veri toplama sürecinde katılımcılara uygulanır ve son olarak verilerin analizi yapılarak araştırma raporlaştırılır (Büyüköztürk, vd., 2014).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmada kullanılan evren, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Malatya ilinde ilköğretim okullarında hâlihazırda görevini icra eden Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme de evrende yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasından “Kolay Ulaşılabilir Örneklem” yöntemi ile belirlenmiş Malatya il Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı kamu okullarında hâlihazırda görevini icra eden yüz bir

öğretmenden oluşmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demografik özelliklerine ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 1.
Katılımcıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Niteliklerin Dağılımı

		N	%
1. Cinsiyetiniz	Erkek	56	55,4
	Kadın	45	44,5
2. Yaşınız	22-32 yaş	34	33,7
	33-43 yaş	48	47,5
	44-54 yaş	19	18,8
3.Eğitim durumunuz	Lisans	84	83,2
	Yüksek lisans	15	14,9
	Doktora	2	2,0
4. Mezun olunan okul	Eğitim Fakültesi	93	92,1
	Eğitim Enstitüsü	3	3,0
	Fen Edebiyat Fakültesi	5	5,0
5. Hizmet yılı	1- 5	34	33,7
	6- 10	21	20,8
	11- 15	20	19,8
	16- 20	12	11,9
	21 ve üzeri	14	13,9
6. Görev yaptığınız yer	Kırsal mahalle	29	28,7
	İlçe	22	21,8
	İl Merkezi	50	49,5

Araştırma sonuçlarına göre Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların % 55,4'ünün erkek(n= 56), % 44,5'inin kadın(n= 45), % 33,7'sinin 22-32 (n= 34), % 47,5'inin 33-43 (n=48), % 18,8'inin 44-54 (n=19) yaş aralığında olduğu, %14,9'unun yüksek lisans (n=15), %83,2'sinin lisans (n=84), %2'sinin doktora (n=2) seviyesinde olduğu, %92,1'inin eğitim fakültesinden (n=93), %3'ünün eğitim enstitüsünden (n=3), %5'inin fen edebiyat fakültesinden (n=5) mezun olduğu, %33,7'sinin 1-5 yıl arasında (n=34), %20,8'inin 6-10 yıl arasında (n=21), %19,8'inin 11-15 yıl arasında (n=20), %11,9'unun 16-20 yıl arasında (n=12), %13,9'unun 21 yıl ve üzeri (n=14) hizmet yılı olduğu, %28,7'sinin kırsal mahallede (n=29), %21,8'inin ilçede (n=22), %49,5'inin il merkezinde (n=50) görev yaptığı, tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerini toplarken *Kişisel Bilgi Formu* ve *Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği* kullanılmıştır. Form ve ölçek ile ilgili detaylı açıklamalar aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katkı sağlayan katılımcılar hakkındaki kişisel bilgilere ulaşabilmek için “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Bu formda katılımcıların; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mezun olunan okul, hizmet yılı ve görev yapılan yer, gibi bilgilere ait sorular bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu EK-1’de sunulmuştur.

3.3.2. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği

Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen “Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, araştırmacı tarafından uzman görüşlerine dayanılarak hazırlanmıştır. Hazırlık aşamasında ilk olarak literatür taraması yapılarak ölçek konusu için hangi konuların değerlendirilmesi gerektiğine karar verildi. Ardından ölçüm şekli için format belirlendi. Ölçek, beşli likert şeklinde hazırlanarak (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum biçiminde derecelendi. Ölçek maddelerinin sade ve anlaşılır olmasına ve bir maddenin sadece bir yargı ve düşünceye sahip olmasına özen gösterildi. Oluşturulan ölçek maddeleri için uzman görüşü olarak iki akademisyen ve bir alan uzmanı öğretmenden fikir alındı. Tavsiyeler doğrultusunda maddelerin kapsam ve görünüm geçerliliği değerlendirildi. Ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlanması için faktör analizi yapıldı. 95 kişiden oluşan gruba pilot uygulama yapıldı ve iç tutarlılığı 0.88 olarak tespit edildi. Yapılan geçerlik çalışmaları sonucu ölçekten 11 madde çıkarılarak 19 madde 1 faktör olarak ölçeğe son şekli verildi.

Ölçeğin güvenilirlik analizi için Cronbach’s alfa katsayısı araştırıldı. Hesaplanan katsayı için genel kabul en az 0,70 olmalıdır. Ölçek formunda yapılan güvenilirlik çalışmaları sonucunda iç tutarlılık katsayısının 0,70’den büyük olduğu incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik düzeyinin tespiti amacıyla araştırmacı tarafından uygulanan Cronbach’s alfa katsayısı 0.90 olarak belirlenmiştir.

Ölçek beşli likert şeklinde hazırlanarak (1) Kesinlikle Katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Kesinlikle Katılıyorum biçiminde derecelendirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Veriler, Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) analiz programı kullanılarak analiz işlemine tabi tutulmuştur. İlk olarak ölçek maddelerinin ayrıştırılabilmesi için geçerlilik ve güvenirlik puanları hesaplanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek maddeleri pilot olarak uygulanmış ve faktör analizi düşük olan 11 madde ölçekten çıkarılmıştır. Geri kalan 19 madde ile ölçeğe son şekli verilmiştir. Ardından geliştirilen ölçeğin puanlarının normal dağılımının tespiti amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri araştırılmıştır.

Tablo 2.
Basıklık ve Çarpıklık Hesaplaması ve Normal Dağılım Analizi

	N	Çarpıklık	Basıklık
Kültür ve Miras	101	-,586	-,349

Değerler üzerinde yapılan basıklık çarpıklık analizi neticesinde her noktanın basıklığı ve eğrilik toplamının -3 ile +3 arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucu doğrultusunda puanların normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir. Bu sebeple ölçüm noktalarındaki farklılıkları analiz etmek için araştırmada parametrik test tekniklerinden istatistiksel özelliklere göre t-t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. t-t-testi 2 gruplu anakütle değişkenlerini ve ANOVA testi de gruplar hâlinde k ($k > 2$) değişkeni analiz etmek için kullanıldı.

3.4.1. Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

3.4.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Araştırmada sorulardan teşekkül olan ölçek Malatya ilinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasından rastgele seçilen 95 kişiye uygulanmıştır. Ölçeğin uygulandığı katılımcı sayısının faktör analizine elverişli mi değil mi anlamak ve faktör yapısını tanımlayabilmek için Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) örneklem uygunluk testi

ve Bartlett küresellik testleri (madde/değişkenlerin tutarlılığı) yapıldı. Örneklem uygunluk ölçüsünü tespit etmek için KMO ölçütü ile Bartlett istatistiği sonucunda dağılımın standart koşulunun var olup olmadığı yoklanır. Bu şartlar altında KMO test sonucunun 0,50 ve üzeri ve Bartlett testi sonucunun anlamlı olması gerekir. İfade edildiği üzere örneklemin standart koşullara uygunluğunun istatistiksel sonuçları araştırılmıştır.

3.4.1.2. Faktör Analiz Sonuçları

Tablo 3.

Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett Küresellik Testi Değer Analizi

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Geçerliliği		0,922
	<i>ki-kare dağılımı</i>	2857,650
Bartlett'in Küresellik Testi	serbestlik derecesi	435
	P değeri	0,000

Ağırlık faktör analizinde, yeterli örneklem büyüklüğü asgari uygunluk ölçütü olan 0,70 'den büyük çıkararak KMO değeri 0.922 olarak saptanmıştır. Böylece örneklem ölçümü faktör analizi için elverişlidir. Bartlett küresellik testindeki ki-kare istatistiği de 2857,650 olarak hesaplanarak istatistiksel manada anlamlı bulunduğu ortaya çıkmıştır.($p < 0.05$). Değişkenler arasındaki ilişkinin yeterli düzeyde olup olmadığını gösteren Barlett testinin 0.05 oranından küçük p değerine sahip olması faktör analizi için yeterli ilişki olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak normal dağılım ön koşulu yerine getirildiğine göre KMO ve Barlett testlerinden elde edilen verilerin yapılan analiz ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Ağırlık yapısını ortaya çıkarmak için çizgi grafiği incelenerek özdeğer değerlerinin dağılımı incelenmiştir. Özdeğerlerin 1'den büyük olanları seçilerek faktör sayısına karar verilmiştir. Yorumlanabilir faktörler elde etmek ve soruların faktörlere dağılımının tespit edebilmek için Varimax döndürme yöntemi ile analizler yapılmıştır. Örneklem uygunluğu 0,50'nin altında olan, birbiriyle faktör ağırlığı hemen hemen aynı olan ve birbiriyle çakışan ayrıca faktör ağırlığı 0,30 değerinin altında olan "Öğrenme alanının kazanımları kültürel mirasa duyarlılık ve estetik değerinin öğrenciler tarafından edinilmesine uygundur.", "Öğrenme alanının kazanım açıklamaları kazanımların

sınırlarını çizmekte/belirlemede yeterlidir.”, ”Öğrenme alanının kazanımları yeterince açık ve anlaşılırdır.”, “Öğrenme alanındaki kazanımlar, öğretim programındaki amaçlara ulaşılmasına katkıda bulunmaktadır.”, “Öğrenme alanı için öğretim programında öngörülen ders saati yeterlidir.”, Öğrenciler öğrenme alanı sonunda “Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.”, “Öğrenciler öğrenme alanı sonunda Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.”, “Öğrenciler öğrenme alanı sonunda Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.”, “Öğrenme alanı öğrencilerin ön öğrenmelerini harekete geçirecek şekilde hazırlanmıştır.”, “Öğrenme alanında kaynak çeşitliliği yeterlidir.”, “Öğrenme alanındaki etkinlikler öğrencileri araştırma yapmaya ve yeni bilgiler edinmeye yönlendirici niteliktedir.”, maddeler analizden çıkarılarak özdeğerleri 1’den 1 faktör ortaya çıkmıştır. Ölçeğin birinci faktörü, faktör ağırlıkları büyükten küçüğe sıralı olarak verilmiş ve 0,715 -0,874 aralığında 19 maddeden meydana gelmiştir. Faktörün toplam açıklanan varyansı %64,58 olarak tespit edilmiştir. Bu oran maddelerin puanı ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişkiyi ifade eder. Ölçek maddelerinin iç tutarlılığının ve maddelerin benzer davranışları ortaya koyduğunun göstergesidir. Ölçek, “Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği” şeklinde isimlendirilmiştir. 19 maddeden meydana gelen ölçeğin faktör analizi ve faktör ağırlığı Tablo 4.’te verilmiştir.

Tablo 4.
Ölçeğin Faktör Analizi ve Faktör Ağırlıkları

Soru İfadesi	Faktörün Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)
s15.Öğrenme alanındaki etkinlikler öğrencilere farklı beceriler kazandırmaya uygundur.	0.874	
s13.Öğrenciler öğrenme alanı sonunda “Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.”	0.873	
s28.Öğrenme alanındaki metinler ve görseller öğrencilerin ilgisini çekecek türdedir.	0.867	
s19.Öğrenme alanındaki görseller öğrenmeyi destekleyecek niteliktedir.	0.852	
s20.Öğrenme alanında metinler kısa, açık, anlaşılır, sade bir Türkçe kullanılmıştır.	0.850	
s29.Öğrenme alanında öğrenmeyi destekleyici şema, zaman çizelgesi, tablo gibi unsurlara yeteri kadar yer verilmiştir.	0.845	
s30.Öğrenme alanı disiplinler arası iş birliğine uygun olarak hazırlanmıştır.	0.840	
s17.Öğrenme alanındaki metinler öğrenciler tarafından kolay anlaşılabilir niteliktedir.	0.836	
s21.Öğrenme alanı kazanımları farklı zekâ alanları için uygundur.	0.826	
s16.Öğrenme alanında 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasına yönelik önerilen öğretim strateji ve yöntemler kullanılmıştır.	0.825	64.0
s 7.Öğrenme alanındaki etkinlikler öğretim programındaki kazanım, değer ve becerilerin kazandırılmasına yönelik hazırlanmıştır.	0.817	
s22.Öğrenme alanındaki ölçme soruları yeterli ve farklı zorluk seviyesindedir.	0.806	
s14.Öğrenme alanı öğretim programı ile uyumlu hazırlanmıştır.	0.806	
s24.Öğrenme alanında kavramlar yeterince açıklanmıştır.	0.799	
s3. Öğrenme alanının kazanım, değer ve becerileri birbiriyle uyumludur.	0.795	
s10.Öğrenciler öğrenme alanı sonunda “Osmanlı Devleti”nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.”	0.795	
s23.Öğrenme alanındaki etkinliklerin yapılabilmesi için yeterli yazım/çizim alanı bırakılmıştır.	0.748	
s2.Öğrenme alanının kazanımları kanıt kullanma becerisinin öğrenciler tarafından edinilmesine uygundur.	0.747	
s27.Öğrenme alanındaki metinler bilimsel hatalar içermemektedir.	0.715	

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekle elde edilen veriler amacına uygun olarak istatistiki birtakım işlemlere tabi tutulmuş ve neticede tablolar hâlinde açıklanarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasında katılımcıların kişisel bilgileri ilgili veriler toplanmış ardından geliştirilen ölçekle katılımcıların Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı ile ilgili kazanım, değer ve beceri düzeyleri ile ilgili görüşleri araştırılmıştır. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri tepkiler frekans (f) ve yüzde (%) şeklinde tablo 5’te sunulmuştur.

4.1. Katılımcıların Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer, Beceri Düzeyine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 5.
Katılımcıların SBKMÖAKDB Ölçek Maddelerine Tepki Düzeyleri

Madde No	Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
		f %	f %	f %	f %	f %
1	Öğrenme alanının kazanımları kanıt kullanma becerisinin öğrenciler tarafından edinilmesine uygundur.	9 8,9	13 12,9	30 29,7	29 28,7	18 17,8
2	Öğrenme alanının kazanım, değer ve becerileri birbiriyle uyumludur.	9 8,9	17 16,8	21 20,8	43 42,6	11 10,9
3	Öğrenme alanındaki etkinlikler öğretim programındaki kazanım, değer ve becerilerin kazandırılmasına yönelik hazırlanmıştır.	12 11,9	10 9,9	19 18,8	44 43,6	15 14,9
4	Öğrenciler öğrenme alanı sonunda “Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.”	9 8,9	16 15,8	16 15,8	41 40,6	14 13,9
5	Öğrenciler öğrenme alanı sonunda “Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.”	7 6,9	13 12,9	19 18,8	42 41,6	18 17,8
6	Öğrenme alanı öğretim programı ile uyumlu hazırlanmıştır.	12 11,9	13 12,9	20 19,8	39 38,6	16 15,8

Tablo 5.
Katılımcıların SBKMÖAKDB Ölçek Maddelerine Tepki Düzeyleri (devamı)

Madde No	Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	kararsızım	katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
		f %	f %	f %	f %	f %
7	Öğrenme alanındaki etkinlikler öğrencilere farklı beceriler kazandırmaya uygundur.	13 12,9	19 18,8	22 21,8	35 34,7	11 10,9
8	Öğrenme alanında 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasına yönelik önerilen öğretim strateji ve yöntemler kullanılmıştır.	12 11,9	21 20,8	27 26,7	30 29,7	11 10,9
9	Öğrenme alanındaki metinler öğrenciler tarafından kolay anlaşılabilir niteliktedir.	12 11,9	17 16,8	18 17,8	40 39,6	13 12,9
10	Öğrenme alanındaki görseller öğrenmeyi destekleyecek niteliktedir.	8 7,9	17 16,8	20 19,8	40 39,6	15 14,9
11	Öğrenme alanında metinler kısa, açık, anlaşılır, sade bir Türkçe kullanılmıştır.	12 11,9	14 13,9	17 16,8	43 42,6	15 14,9
12	Öğrenme alanı kazanımları farklı zekâ alanları için uygundur.	13 12,9	21 20,8	20 19,8	34 33,7	12 11,9
13	Öğrenme alanındaki ölçme soruları yeterli ve farklı zorluk seviyesindedir.	12 11,9	17 16,8	14 13,9	42 41,6	13 12,9
14	Öğrenme alanındaki etkinliklerin yapılabilmesi için yeterli yazım/çizim alanı bırakılmıştır.	7 6,9	22 21,8	19 18,8	42 41,6	9 8,9
15	Öğrenme alanında kavramlar yeterince açıklanmıştır.	11 10,9	22 21,8	20 19,8	36 35,6	11 10,9
16	Öğrenme alanındaki metinler bilimsel hatalar içermemektedir.	9 8,9	13 12,9	16 15,8	49 48,5	14 13,9
17	Öğrenme alanındaki metinler ve görseller öğrencilerin ilgisini çekecek türdedir.	13 12,9	15 14,9	26 25,7	34 33,7	12 11,9
18	Öğrenme alanında öğrenmeyi destekleyici şema, zaman çizelgesi, tablo gibi unsurlara yeteri kadar yer verilmiştir.	12 11,9	20 19,8	23 22,8	34 33,7	9 8,9
19	Öğrenme alanı disiplinler arası iş birliğine uygun olarak hazırlanmıştır.	13 12,9	20 19,8	15 14,9	37 36,6	13 12,9

Madde 1'e göre; kararsızım ve katılıyorum yanıtlarını veren katılımcıların yüzdeleri hemen hemen aynıdır. Kanıt kullanma becerisi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanında öğrenciler tarafından kazanılması hedeflenen becerilerden biridir.

Madde 2' ye göre; Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, "Kültür ve Miras" öğrenme alanı; "SB. 7.2.1., 7.2.2., 7.2.3., 7.2.4., 7.2.4., 7.2.5." kazanımlarını içermektedir. İlgili program, bu kazanımların öğrenciler tarafından edinilirken estetik

değeri ve kültürel mirasa duyarlılık değeri ile kanıt kullanma becerisinin birbirleriyle örtüşecek şekilde olmasını uygun görmüştür.

Madde 3'e göre; 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının Kültür ve Miras öğrenme alanında "Osmanlı Devleti'nin kuruluşu" başlığı ile ilgili 6, "Osmanlı Devleti'nin Fetih Siyaseti" başlığı ile ilgili 7, "Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri" başlığı ile ilgili 6, "Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri" başlığı ile ilgili 4, "Seyyahların Gözüyle Osmanlı" başlığı ile ilgili 4 tane etkinlik yer aldığı tespit edilmiştir. Görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin %58,5'i bu etkinliklerin öğretim programındaki kazanım, değer ve becerilerin kazandırılmasına yönelik olduğunu düşünmektedir.

Madde 4'e göre; Kültür ve Miras öğrenme alanının ikinci kazanımı olan "Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder." ifadesinin alt açıklamasında "Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur." ifadesi yer almaktadır. Öğrenme alanının kazanım içeriğinin açıklandığı Osmanlı Devleti'nin Fetih Siyaseti başlığı altında birçok padişahın gaza ve cihat anlayışına ilişkin düşünce ve faaliyetleri güvenilir kaynaklara atıf yapılarak açıklanmıştır. Fetihler, istimâlet politikası ve millet sistemi oldukça iç içe kavramlar olması hasebiyle bu kavramlar ayrı başlıklar hâlinde ve belirli bir sıra düzeni içinde verilmekten ziyade ilgili bölümde birbiri içine sindirilerek anlatılmıştır. Bunlara rağmen öğretmenlerin %8,9'nun kesinlikle katılmıyorum, % 15,8'nin katılmıyorum, %15,8'inin kararsızım cevabını vermesi oldukça düşündürücüdür.

Madde 5'e göre; Kültür ve Miras öğrenme alanının beşinci kazanımı olan "Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir." ifadesinin alt açıklamasında "Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir." ifadesi yer almaktadır. Öğrenme alanının ilgili bölümü görselleri incelendiğinde; Osmanlı Dönemi'ne ait sanat eserleri, İstanbul'da Kapalıçarşı'yı tasvir eden gravür, Osmanlı mahallesinde günlük yaşamı gösteren tablo, esnaf gravürü, Osmanlı hamamının iç ve dış mimarisini gösteren gravür ve fotoğraflar, kervansaray gravürü, geleneksel Osmanlı evinin içini gösteren resim, Osmanlı kahvehanesi minyatürü, bayram yerinde salıncıklar minyatürü, bayram kutlamaları tablosu, cirit oyunu gravürü, Türk giysisi giymiş Avrupalı bir kadın tablosu bulunmaktadır. Öğrenme alanının ilgili bölümü metinleri incelendiğinde; bahsi geçen dönemlerde Anadolu'yu ziyaret eden yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden doğrudan alıntı yapılarak seyyahların Osmanlı'yı her yönüyle nasıl değerlendirdikleri açıklanmıştır. Bunlara rağmen öğretmenlerin %6,9'nun

kesinlikle katılmıyorum, % 12,9'nun katılmıyorum, %18,8'inin kararsızım cevabını vermesi oldukça düşündürücüdür.

Madde 6'e göre; Sosyal Bilgiler öğretim programının Kültür ve Miras öğrenme alanında alt açıklamaları verilmiş 5 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar için öngörülen değer beceriler ve ders saati süresi uyumlu olmalıdır. Ayrıca "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar" başlığı altında ele alınan maddeler öğrenme alanı ve öğretim programının uyumu açısından oldukça önemlidir. Bu maddelere kısaca değinecek olursak; öğrenme alanı disiplinler arası bir yaklaşımla işlenmelidir, kazanımların gerçekleşmesi için Sosyal Bilgiler öğretiminin ana kuralları ön planda tutulmalıdır, öğrenme alanı içeriği üretilirken öğrencinin gerçek hayatta karşılaşması olası durumlar ortaya konularak yansıtıcı düşünme becerisi geliştirilmelidir, kazanımlarla ilişkilendirilen değer ve beceriler ilgili öğrenme alanında belirgin bir şekilde ele alınırken aynı değer ve beceri diğer öğrenme alanlarında da kullanılabilir, Kavram öğretimi konusunda öğrencilerdeki anlam ve kavram karmaşası ve yanlışları giderecek nitelikte olmalıdır, öğrencilerin tarihe karşı hassasiyeti ve millî bilinçleri geliştirilmelidir, okul dışındaki (pazaryeri, resmî kurumlar, kazı mekânları, müzeler, vb.) alanlar sosyal bilgiler öğretiminde oldukça önemlidir, Sosyal Bilgiler dersi çeşitli edebî eserler kullanılarak desteklenmelidir, Sosyal Bilgiler dersinde aktüel olay ve durumlar, çeşitli tartışma yöntem ve teknikleri kullanılarak sınıf ortamına getirilmelidir, öğrencilerin teknolojinin gelişime bağlı olarak 21. yüzyılda ortaya çıkan dijital birtakım durum ve sorunlarla baş edebilecek yetenek ve becerilerle donatılması gereklidir.

Madde 7'ye göre; Öğretim programında kazandırılması hedeflenen beceriler şu şekilde sıralanabilir; araştırı yapabilme, yaşadığı ekosisteme dair kavrayış geliştirme, zaman dizinini anlama, süreçte değişimi algılayabilme, dijital becerilere, kritik düşünme biçimine, duygudaşlık becerisine, müteşebbis ruhuna, incelemelerde bulunabilme kabiliyetine, haritaları anlama yeteneğine, haklar konusunda bilgi ve tecrübeye, iletişim kurabilme yeteneğine sahip olma ve parasal konularda bilgi sahibi olabilme, çalışma ortaklığı kurabilme, kalıp yargı ve önyargıyı fark edebilme, kanıta dayalı akıl yürütme faaliyetlerinde bulunabilme, tayin edebilme, konum analizinde bulunabilme, iletişim araçların yayınlarını yorumlayabilme, bulunulan yeri zihninde canlandırabilme, otokontrol yapabilme, siyasal okuryazarlık, bir problemi çözebilme, sosyal aktivitelere katılabilme, tablo okuma ve grafik yorumlayabilme, Türkçeyi etkin bir şekilde

kullanabilme, yenileşimci olabilme, zaman ve kronolojiyi algılayabilme. Sıralanan bu beceriler etkinlikler aracılığıyla verilebileceğini görüşlerine başvuru alan öğretmenlerden %34,7'si katılıyorum, %10,9'u kesinlikle katılıyorum cevaplarını vermişlerdir.

Madde 8'e göre; 21. yüzyıl becerilerinin; teknolojik ilerlemelere paralel olacak şekilde günümüz dünyasına daha rahat uyum sağlayabilmek için kazanılması önem arz etmektedir. Bu beceriler temel becerileri içine almanın yanı sıra duygusal zekâ, dijital birtakım düşünceler üretebilme, hizmet odaklılık, bilişsel esneklik, fikir alışverişinde bulunabilme, zorlu şartlarla mücadele edebilme, disiplinler arası bilgiye sahip olabilme, süreç yönetimi yapabilme vb. becerileri içermektedir. Bu becerileri öğretmeye yönelik öğretim strateji yöntem ve tekniklerin öğrenme alanında kullanılmasına ilişkin düşünceler %29,7 oranında katılıyorum ve % 10,9 kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Burada %26,7 oranında kararsız öğretmenlerin varlığı dikkat çekicidir.

Madde 9'a göre; Öğrenme alanı daha çok tarihe odaklanan bir yapıda olduğundan kolay anlaşılabilir olması için içerikteki metinler genellikle padişahların konuşması şeklinde ifade edilmiştir. Etkinlikler için hazırlanan metinlere ise özgünlüğü korunarak alıntı yapılmıştır.

Madde 10'a göre; Öğrenme alanında 130 adet görsel kullanılmıştır. Bu görsellerin büyük çoğunluğuna metin içinde açıklanan ifadelerin hangi görselle ilişkili olduğunu ifade etmek için örneğin (*Görsel 2.46*) şeklinde atıf yapılarak görsel metin ilişkilendirilmiştir. Görsellerin ve haritaların büyük çoğunluğu netlik bakımından oldukça iyi durumdadır.

Eğedemir (2017) "7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Görsel-Metin Açısından İncelenmesi" isimli çalışmasında ünite, minyatürlerden ziyade dönemin toplumsal ve siyasal yapısını çağrıştıracak görsellere yer verilmesi gerekliliğini gündeme getirerek minyatürleri fazla, gereksiz ve kafa karıştırıcı bulunduğunu açıklamıştır. Ayrıca devlet adamı ve şairlerin portresinin verilmesinin de gereksiz olduğunu vurgulamıştır.

Madde 11'e göre; Öğrenme alanı incelendiğinde ilgili alanın doğasından ileri gelen Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların varlığı metinlerin anlaşılır olma durumunu engellemektedir. Genellikle metinler I. tekil şahıs ağzıyla yazılmıştır. Örneğin; s.36,s.37, s.39, s.40, s.43, s.44, s.45, s.46, s.47, s.57, s.58, s.59, s.62, s.66, s.68, s.70, ayrıca "Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir." kazanımı ve "yerli ve

yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir” alt açıklamaları kapsamında s.82, s.83, s.84, s.85, s.86, s.87, s.88 ve s.89’da seyyahların seyahatnamelerinden doğrudan alıntı yaparak seyyahların aracısız olarak ifadelerine yer verilmiştir.

Madde 12’ye göre; Öğrenme alanı içeriği bilimsel olması, dil anlatım bakımından herhangi yazım hatası veya anlatım bozukluğu içermemesi, görselleri net anlaşılır ve amaca hizmet edecek nitelikte olması gerekmektedir. Bu esaslar yerine getirilirken her bireyin biricikliği göz önüne alındığında her bireyin özelliğine hizmet edecek içeriklerin üretilmesi gerekli ve zorunludur. Bu doğrultuda görüşleri toplanan öğretmenlerin %12,9’u kesinlikle katılmıyorum %20,8’i katılmıyorum, %19,8’i kararsızım cevabını vermiştir.

Madde 13’e göre; Öğrenme alanı incelendiğinde 36 adet metinlere bağlı soru, 90 adet etkinliklere bağlı soru, 1 adet kendini değerlendirme ölçeği, 9 adet doğru yanlış sorusu, 8 adet boşluk doldurma sorusu, 6 adet eşleştirme sorusu, 5 adet çoktan seçmeli soru, 5 adet açık uçlu soru ve 8 adet bulmaca sorusu bulunmaktadır. Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerden %41,6’sı katılıyorum ve %12,9’u kesinlikle katılıyorum cevaplarını vermişlerdir.

Madde 14’e göre; Öğrenme alanı incelendiğinde yazım çizim alanı bulunan etkinlik sayısının 17 adet olduğu tespit edilmiştir. Görüşü alınan öğretmenlerin % 6,9 oranında kesinlikle katılmıyorum ve %21,8 oranında katılıyorum cevabını vermesi diğer ölçek maddelerine oranla bu konuda öğrenme alanının yeterlilik seviyesinin düşük olduğu çıkarımının yapılmasına sebep olmuştur.

Madde 15’e göre; Görüşleri alınan öğretmenlerin %10,9’u kesinlikle katılmıyorum, %21,8’inin katılmıyorum ve %19,8’inin kararsızım cevabını vermeleri diğer ölçek maddeleriyle kıyaslandığında öğrenme alanının bu konuda yeterlilik bakımından alt seviyelerde olduğunu göstermektedir.

Madde 16’ya göre; Öğrenme alanındaki içerikler incelendiğinde metinlerin alıntı yapıldığı kaynaklar veya kullanılan görsellerin kaynağının ne olduğu ilgili bölümlerde atıf sistemine uygun olarak açıklanmıştır. Yine aynı şekilde kullanılan kaynaklar “Kaynakça” başlığı altında sayfa 239-250 aralığında verilmiştir. Ölçek maddeleri arasında toplanan veriler kıyaslandığında görüşleri alınan öğretmenlerin %48,5 katılıyorum cevabını vermeleri yeterlilik bakımından bu maddeyi ön plana çıkarmaktadır.

Madde 17'ye göre; Öğrenme alanında minyatür, gravür, fotoğraf, temsili çizimler, tarihî nesnelere, gazete sayfası, kartpostal, afiş ve çiniler bulunmaktadır. Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin %25,7'sinin kararsızım cevabını vermesi oldukça düşündürücüdür.

Madde 18'e göre; Öğrenme alanı incelendiğinde 5 adet şema, 5 adet tablo ve 2 adet zaman çizelgesine yer verildiği görülmüştür.

Madde 19'a göre; Öğrenme alanına öğretim programı yansıtılırken dikkat edilecek hususlardan biri olarak ilk olarak disiplinler arası iş birliği yapılmasının önemi açıklanmıştır. Bu bakımdan görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin %36,6'sının katılıyorum, %12,9'unun kesinlikle katılıyorum cevabını vermeleri bu oranların azımsanmayacak bir seviyede olduğu sonucuna varılmasını sağlamaktadır.

4.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

SBKMÖAKDB ölçeği ile katılımcıların kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, mezun olunan okul, hizmet yılı, görev yapılan yer) arasındaki ilişkiler ve bu ilişkiye göre katılımcıların görüşlerindeki farklılıklar araştırılarak sırasıyla sunulmuştur.

Geliştirilen ölçek puanlarının cinsiyet yönünden değişkenlik hâlinin analiz edilmesi için elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak ortalamalar arasındaki farklılık t testi ile analiz edilmiş ve testin sonuçları tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6.

SBKMÖAKDB Ölçeğinin Cinsiyet Yönünden Değişkenlik Analizi

		n	Ort.	ss	t	p
SBKMÖAKDBÖ	Kadın	45	3,11	,977	-1,487	,615
	Erkek	55	3,40	,967		

Ölçek puanı cinsiyet değişkenine göre incelenmiş ve istatistiksel anlamda farklılık göstermediği gözlemlenmiştir.($p>0,05$).

Tablo 6. incelendiğinde, araştırmaya katılım gösteren sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet değişkeni açısından %55,4'nin erkek, %44,5'nin kadın olduğu görülmektedir. Elde edilen veriler araştırmaya katılım gösteren Sosyal Bilgiler

öğretmenlerinden erkeklerin kadınlara nazaran az miktarda da olsa fazla olduğunu göstermektedir. Görüşlerine başvuru Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçek maddelerine verdikleri tepkilerin ortalama puanlarının birbirlerine oldukça yakın oldukları görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine yönelik iki grup arasındaki farklılığın var olup olmadığını ortaya çıkarmak için yapılan analiz sonucunda t testi puanı -1,487 olarak hesaplanmıştır.

Elde edilen sonuç cinsiyete göre kadın ve erkek katılımcıların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç, araştırmaya konu olan öğrenme alanındaki kazanım, değer ve becerilere yönelik cinsiyet unsurunun katılımcıların fikirlerinde farklılık oluşturacak bir faktör olmadığını göstermektedir. Araştırma konusu ile ilgili yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde de bu faktörün genellikle katılımcıların düşüncelerinde anlamlı farklılık oluşturmadığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Bu durum çalışmamızı destekler niteliktedir.

Dede Koç (2008) yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı Türk Tarihine Yolculuk ünitesini öğretmen görüşlerine göre araştırmış katılımcılara uyguladığı ölçekle Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin ölçeğe verdiği tepkileri asıl branşlarına göre farklılık olup olmadığını gözlemlemiştir. Katılımcıların %44,4'ünün kadın, %55,6'sının erkek olduğu araştırma sonucunda öğretmenlerin cinsiyet faktörünün düşüncelerinde farklılık oluşturmada etkili olmadığını tespit etmiştir. Bulut (2011) yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretim programındaki konuların tarih bilinci oluşturma düzeylerini irdelemiş ve 7. sınıf düzeyinde ünite bazında öğretmen görüşlerini almıştır. Katılımcıların %65'inin erkek, %35'inin kadın olduğu görülmüştür. Uygulanan ölçeğin 11 maddesinin Türk Tarihine Yolculuk ünitesi ile ilgili olduğu ve cinsiyet etkisinin katılımcıların görüşleri arasında farklılık yaratmadığı anlaşılmaktadır. Esen (2017) yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabını öğretmenlerin görüşleri açısından incelemiştir. Ders kitabının değerlendirilmesinin cinsiyete göre ortalamalarına bakılmış ve grup ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Akgün (2012) 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını içerik, dil anlatım, teknik tasarım ve ölçme değerlendirme boyutları ile öğretmen görüşlerini araştırdığı çalışmada cinsiyete göre herhangi bir

farklılık olmadığını incelemiştir. Çolak (2018) çalışmasında yine benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Geliştirilen ölçek puanlarının yaş yönünden değişkenlik hâlinin analiz edilmesi için elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak ortalamalar arasındaki farklılık ANOVA testi ile analiz edilmiş ve testin sonuçları tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.
SBKMÖAKDB Ölçeğinin Yaş Yönünden Değişkenlik Analizi

		n	Ort.	ss	F	p
	22-32	34	3,34	,925		
SBKMÖAKDBÖ	33-43	48	3,23	1,092	,133	,875
	44-54	19	3,24	,759		

Ölçek puanı yaş değişkenine göre incelenmiş ve istatistiksel anlamda farklılık göstermediği gözlemlenmiştir.($p>0,05$).

Tablo 7. incelendiğinde katılımcıların yaş değişkeni yönünden %33,7’sinin 22-32 yaş arası,%47,5’inin 33-43 yaş arası, %18,8’inin 44-54 yaş arasında olduğu 55 yaş ve üzeri katılımcı bulunmadığı görülmektedir.

Katılımcıların, yaş yönünden değişkenliğine göre gruplar arasındaki farklılığın varlığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda ANOVA testi puanı F ,133 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar yaş yönünden değişkenliğine göre katılımcıların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığını ortaya çıkarmıştır.

55 yaş ve üzeri katılımcıların fikirlerine ulaşamamış olmasının araştırmamızı yorumlama da bazı eksikliklere sebep olabileceğini düşündürse de katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri tepkilerin ortalamalarının birbirine çok yakın olması bu düşüncüyü çürütmektedir. Bununla birlikte yaş faktörü her ne kadar bilgi birikimi ve tecrübe ile ilintili olsa da araştırma sonuçları arasında fark olmaması araştırmaya konu olan öğrenme alanı ile ilgili katılımcıların eş değer düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir.

Kınasakal (2012) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretim programına göre 7. sınıf düzeyinde kazandırılması gereken değerlerin kazanılmışlık düzeyini araştırmış ve “Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği” puanlarının öğrenci yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Bu araştırma göstermiştir ki 7. sınıfta kazanılması gereken değerler konusunda 13 yaşındaki öğrenciler 12 yaşındakilere göre daha iyi konumdadır. Esen (2017) yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabını öğretmenlerin görüşleri açısından incelemiştir. Araştırmaya katılım sağlayan öğretmenlerin cevapları arasındaki farklılığı gözlemleyen araştırmacı, katılımcıların ders kitabını çeşitli kriterler bakımından değerlendirmelerine yönelik birtakım çalışmalar (anket vb.) yapmıştır. Elde ettiği sonuçlara göre öğretmen görüşlerinin yaşa göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Akgün (2012) 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını içerik, dil anlatım, teknik tasarım ve ölçme değerlendirme boyutları ile öğretmen görüşlerini araştırdığı çalışmasında yaşa göre herhangi bir farklılık olmadığını incelemiştir. Çolak (2018) çalışmasında benzer sonuca ulaşmıştır.

Geliştirilen ölçek puanlarının eğitim durumu yönünden değişkenlik hâlinin analiz edilmesi için elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak ortalamalar arasındaki farklılık ANOVA testi ile analiz edilmiş ve testin sonuçları tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

SBKMÖAKDB Ölçeğinin Eğitim Durumu Yönünden Değişkenlik Analizi

		n	Ort.	ss	F	p
	Lisans	84	3,28	,959		
SBKMÖAKDBÖ	Yüksek Lisans	15	3,19	1,049	,057	,945
	Doktora	2	3,35	1,717		

Ölçek puanı eğitim durumu değişkenine göre incelenmiş ve istatistiksel anlamda farklılık göstermediği gözlemlenmiştir. ($p>0,05$).

Tablo 8. incelendiğinde katılımcıların eğitim durumu değişkeni yönünden %83,2’sinin lisans, %14,9’unun yüksek lisans, %2’sinin doktora mezunu olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, eğitim durumlarına göre gruplar arasındaki farklılığın varlığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda ANOVA testi puanı F ,057 olarak

hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar eğitim durumlarına göre katılımcıların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Araştırmada verilerin sağlıklı değerlendirilebilmesi açısından nitelik bakımından katılımcıların eşit sayıda olması bir avantajdır. Bu bakımdan lisans mezunu ile doktora mezunu katılımcı sayısının birbirine oranla büyük farklılık olması olumsuz bir durumdur. Buna rağmen katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri tepkilerin ortalamalarının birbirine çok yakın olması eğitim durumları farklı olsa da düşüncelerde aynı oranda farklılaşmanın gözlemlenmediğini ispat etmektedir.

Çolak(2018) Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki (6. ve 7. sınıf düzeyinde) etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisini öğretmen görüşlerine göre araştırdığı çalışmada öğretmenlerin eğitim düzeylerine göre farklılaşmanın varlığını belirlemek amacıyla birtakım istatistiksel çalışmalar yapmıştır. Sonuçta bu değişken istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Esen (2017) yaptığı çalışmada belirlediği kriterler doğrultusunda (teknik tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşlerini araştırmıştır. Elde edilen ortalamalar karşılaştırılmış sonuçta eğitim durumları ile aralarında farklılık bulunmamıştır.

Geliştirilen ölçek puanlarının mezun olunan okul durumu yönünden değişkenlik hâlinin analiz edilmesi için elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak ortalamalar arasındaki farklılık ANOVA testi ile analiz edilmiş ve testin sonuçları tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.
SBKMÖAKDB Ölçeğinin Mezun Olunan Okul Durumu Yönünden Değişkenlik Analizi

	n	Ort.	ss	F	p
Eğitim Fakültesi	93	3,26	,982		
SBKMÖAKDBÖ Eğitim Enstitüsü	3	3,93	1,183	,967	,384
Fen Edebiyat Fakültesi	5	2,95	,595		

Ölçek puanı mezun olunan okul değişkenine göre incelenmiş ve istatistiksel anlamda farklılık göstermediği gözlemlenmiştir.($p>0,05$).

Tablo 9. incelendiğinde katılımcıların mezun olunan okul durumu değişkeni yönünden %92,1'inin eğitim fakültesi, %3'ünün eğitim enstitüsü, %5'in fen edebiyat mezunu olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, mezun olunan okul durumlarına göre gruplar arasındaki farklılığın varlığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda ANOVA testi puanı F ,967 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar mezun olunan okul durumlarına göre katılımcıların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Araştırmada eğitim enstitülerinden mezun katılımcıların bulunması elde edilen verilere olumlu yönde katkı sağladığı düşünülmektedir. Farklı eğitim metodları ile yetiştirilen öğretmenlerin araştırma konusu kapsamında benzer düşüncelere sahip olmaları problem durumuna yönelik alınması gereken tedbirler konusunda araştırmacılara önemli fikirler verebileceğini hususunu gündeme getirmektedir.

Esen (2017) çalışmasında Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabını öğretmenlerin görüşleri açısından incelemiştir. Çalışmanın değişkenlerinden biri olan katılımcıların eğitim durumu ile ilgili şu sonuçlara ulaşmıştır; Katılımcıların 4'ü yüksek okul, 78'i eğitim fakültesi ve 11'i diğer programlardan mezun olmuştur. Araştırma ders kitabının teknik tasarım, içerik, dil anlatım ve ölçme değerlendirme yönelik algı bakımından öğretmenlerin görüşlerine başvurularak yapılmıştır. Bu kriterler bakımından anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmış ve neticede öğretmenlerin mezuniyet bölümü farklı olsa da öğretmenler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Yani öğretmenlerin birbirine benzer düşüncelere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kınasakal (2012) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değerlerin kazanılıp kazanılmaması ile ilgili araştırmasına katılım gösteren öğretmenlerin mezun oldukları alan değişkeninin anlamlı farklılık oluşturmadığını tespit etmiştir. Bulut (2011) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretim programındaki konuların 7. sınıf seviyesinde tarih bilinci oluşturmadaki etkilerini araştırmıştır. Araştırma sonucu öğretmenlerin branş değişkenine göre verdikleri cevaplardan elde edilen ortalamalar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Geliştirilen ölçek puanlarının hizmet yılı yönünden değişkenlik hâlinin analiz edilmesi için elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları

hesaplanarak ortalamalar arasındaki farklılık ANOVA testi ile analiz edilmiş ve testin sonuçları tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10.
SBKMÖAKDB Ölçeğinin Hizmet Yılı Yönünden Değişkenlik Analizi

	n	Ort.	ss	F	p
	1- 5	34	3,13	1,012	
	6- 10	21	3,50	,914	
SBKMÖAKDBÖ	11- 15	20	3,39	1,243	,625
	16- 20	12	3,14	,616	
	21 ve üzeri	14	3,17	,805	,646

Ölçek puanı hizmet yılı durumu değişkenine göre incelenmiş ve istatistiksel anlamda farklılık göstermediği gözlemlenmiştir.($p>0,05$).

Tablo 10. incelendiğinde katılımcıların hizmet yılı yönünden %33,7'sinin 1-5 yıl arası, %20,8'inin 6-10 yıl arası, %19,8'inin 11-15 yıl arası, %11,9'unun 16-20 yıl arası ve %13,9'unun 21 ve üzeri mesleki tecrübeye sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, hizmet yılı durumlarına göre gruplar arasındaki farklılığın varlığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda ANOVA testi puanı F ,625 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar hizmet yılı durumlarına göre katılımcıların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Katılımcılar, hizmet yılı fark etmeksizin benzer değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin mesleki tecrübelerinin süre bazında uzun veya kısa olmasının farklı düşüncelere sahip olmayı gerektirecek bir durum olmadığı görülmüştür. Göreve yeni başlayan bir öğretmen ile yıllardır görev yapan başka bir öğretmenin aynı fikirde olduğu ortaya çıkmıştır.

Kınasakal (2012) Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değerlerin 7. sınıf düzeyinde kazanılmışlığını öğretmen görüşlerine göre değerlendirdiği çalışmasında öğretmenlerin kıdem yılına göre puan ortalamalarının birbirine yakın olduğunu ancak istatistiksel olarak kıdem yılı 6-10 yıl arasında olan öğretmenlerin diğer öğretmenlere oranla değerlerin kazandırılmasında daha başarılı olduğunu tespit etmiştir. Bulut (2011)

yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretim programındaki konuların 7. sınıf seviyesinde tarih bilinci oluşturmadaki etkililiği incelemiştir. Görüşleri alınan öğretmenlerin ortalama puanları istatistiksel bazı işlemlere tabi tutularak elde edilmiş ve anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Çolak (2018) yaptığı çalışmada öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre ders kitaplarını değerlendirmiş kitapların yaratıcı düşünce, güncellik, uygulanabilirlik ve özgünlük kriterleri dikkate alınarak yapılan istatistiksel çalışmalar neticesinde anlamlı farklılık olmadığı gözlemlenmiştir. Akgün (2012) çalışmasında Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabını içerik, dil anlatım ve üslup, teknik tasarım, öğrenme, öğretme ve ölçme değerlendirme kriterlerine göre öğretmen görüşlerini almıştır. Bu görüşler arasında kriterler bazında anlamlı farklılık görülmemiştir. Esen (2017) yaptığı çalışmada belirlediği kriterler doğrultusunda (teknik tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşlerini araştırmıştır. Elde edilen ortalamalar karşılaştırılmış sonuçta meslekteki hizmet yılı ile aralarında farklılık bulunmamıştır. Ayaz (2017) 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin konu-süre uyumluluğunu araştırdığı araştırmasında hizmet yılı süresi grupları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Geliştirilen ölçek puanlarının görev yapılan yer durumu yönünden değişkenlik hâlinin analiz edilmesi için elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanarak ortalamalar arasındaki farklılık ANOVA testi ile analiz edilmiş ve testin sonuçları tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

SBKMÖAKDB Ölçeğinin Görev Yapılan Yer Durumu Yönünden Değişkenlik Analizi						
		n	Ort.	ss	F	p
	Kırsal mahalle	29	3,44	,868		
SBKMÖAKDBÖ	İlçe	22	3,25	1,111	,707	,495
	İl Merkezi	50	3,17	,974		

Ölçek puanı görev yapılan yer değişkenine göre incelenmiş ve istatistiksel anlamda farklılık göstermediği gözlemlenmiştir.($p>0,05$).

Tablo 11. incelendiğinde öğretmenlerin görev yaptıkları yer bakımından %28,7'sinin kırsal mahallede, %21,8'inin ilçede ve %49,5'inin il merkezinde çalıştıkları görülmektedir.

Katılımcıların, görev yapılan yer durumlarına göre gruplar arasındaki farklılığın varlığını tespit etmek için yapılan analiz sonucunda ANOVA testi puanı $F_{,707}$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar görev yapılan yer durumlarına göre katılımcıların aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Veriler il merkezindeki öğretmen oranının fazla olduğunu göstermektedir. Farklı yerleşim birimlerinde öğrencileri olan öğretmenlerin görüşleri açısından farklılık olup olmadığı araştırılmış ve görev yapılan yer değişkenine göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Bu durum araştırma verilerinin daha sağlıklı olmasına katkıda bulunmuştur.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu çalışmada araştırma alanı olarak Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanı seçilmiştir. Bu alana yönelik geliştirilen ölçek maddeleri Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanmış, verilen tepkiler; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mezun olunan okul, hizmet yılı ve görev yapılan yer değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre varılan sonuçlar bu bölümde değerlendirilmektedir.

5.1.1. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Düzeylerine ilişkin Sonuçlar

Geliştirilen ölçek uygulaması neticesinde çıkan sonuçlar aşağıdaki gibidir.

“Öğrenme Alanının Kazanımları Kanıt Kullanma Becerisinin Öğrenciler Tarafından Edinilmesine Uygundur.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Öğrenme alanındaki kazanımların üst düzey düşünme becerilerinden eleştirel düşünmeyi gerçekleştiren kanıt kullanma becerisinin öğrenciler tarafından edinilmesine uygun olduğu konusunda %29,7 oranında “kararsızım” yanıtı öğretmenlerin bu konuda tam anlamıyla bir fikre sahip olmadıklarını düşündürmektedir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersinde bu beceriyi kazandırmaya yönelik yapılan uygulamalarda öğretmenin yetersiz kalacağı dolayısıyla da programda ifade edilen diğer becerileri de kazandırılıp geliştirilmesine olanak tanınmayacağı çıkarımında bulunulmasına sebep olmaktadır.

“Öğrenme Alanının Kazanım, Değer ve Becerileri Birbiriyle Uyumludur.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Öğretmenlerin görüşlerini ifade ederken ilgili öğrenme alanındaki kazanım, değer ve becerilerin programın öngördüğü şekilde olduğu konusunda en yüksek %42.6 oranında fikir birliğine sahip oldukları görülmüştür. Bu oran öğrenme alanı işlenirken değer ve becerilerin kazanımlarla ilişkisinin daha açık ve anlaşılır şekilde ortaya konulmamış olabileceği hususunu gündeme getirmektedir.

“Öğrenme Alanındaki Etkinlikler Öğretim Programındaki Kazanım, Değer ve Becerilerin Kazandırılmasına Yönelik Hazırlanmıştır.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Öğretmen görüşlerine göre %43,6 oranında katılıyorum ve %14,9 oranında kesinlikle katılıyorum cevapları ile toplamda %58,5 oranında olumlu cevapların verilmesi öğretim materyali için yeterliliği konusunda kabul edilebilir bir seviye olduğu söylenebilir. Buna rağmen öğrenme materyalleri hazırlanırken nitelikli bir içerik ve öğrenme sürecinin varlığı için değer ve becerilerin etkinlikler aracılığıyla kazandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması tam öğrenme için gereklidir.

“Öğrenciler Öğrenme Alanı Sonunda Osmanlı Devleti’nin Fetih Siyasetini Örnekler Üzerinden Analiz Eder.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Öğrenme alanında kazanım ele alınırken kronoloji de göz önüne alınarak fetih siyaseti ile ilgili örneklemeler yapılmıştır. Hatta bu örneklemeler yapılırken I. tekil şahıs ağzıyla kişilerin konuşturulması şeklinde verilmiştir. Buna rağmen %8,9 kesinlikle katılmıyorum ve %15,8 katılmıyorum cevapları ile toplamda %24,7 oranında olumsuz düşüncenin varlığı bu kazanımın daha anlaşılır ve açıklayıcı örneklerin eksikliği durumunu ortaya çıkarmaktadır.

“Öğrenciler Öğrenme Alanı Sonunda Osmanlı Kültür, Sanat ve Estetik Anlayışına Örnekler Verir.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Görüşleri alınan öğretmenlerin %41,6’sı katılıyorum ve %17,8’i kesinlikle katılıyorum cevabını vererek toplamda %59,4 oranı elde edilmiştir. Bu oran oldukça yüksek bir seviyededir. Öğrenme materyali incelendiğinde ilgili hemen hemen her sayfada Osmanlı kültürüne ait örnekler bulunmaktadır. Buna rağmen öğretmenlerin öğrenme alanını bu konuda yetersiz görerek %6,9’u kesinlikle katılmıyorum ve %12,9’u katılmıyorum cevaplarını vermişlerdir. Ayrıca burada dikkat çekici olan şey ise %18,8 oranında öğretmenlerin kararsız olmalarıdır. Bu kapsamda kararsız olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Osmanlı tarihi ile ilgili bilgi eksikliklerinin var olabileceği düşünülebilir ya da öğrenme alanına daha anlaşılır ve açıklayıcı ifadelerle Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına yönelik metinler gerekliliği konusu gündeme gelebilir.

“Öğrenme Alanı Öğretim Programı ile Uyumlu Hazırlanmıştır.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

İncelenen öğrenme alanının kazanımları ile ilgili metinlerin, etkinliklerin, ölçme değerlendirme sorularının; bilimselliği, dil anlatımı, görselleri, tabloları, şemaları, haritaları vb. özellikleri öğretim programında bahsi geçen kazanım, değer, beceri ve yetkinlikleri ile uyumlu olmalıdır. Zaten bir öğretim aracı hazırlanırken başvuru alan ilk kaynak her zaman için öğretim programıdır. Bu program kılavuzluğunda sınırları çizilen öğretim materyali gerekli kurallar çerçevesinde oluşturulur. Bu sebeple ölçek maddelerinden belki de en önemsi olarak kabul edebileceğimiz bu maddeye katılım oranı %38,6 katılıyorum cevabı ve %15,8 kesinlikle katılıyorum cevabıyla toplamda %54,4 oranı ile toplam katılımcıların yarıdan fazlasının olumlu tepki verdikleri tespit edilmiştir geri kalan %45,6 oranındaki katılımcının bu konuda kararsız veya olumsuz düşünceye sahip olmaları katılımcıların öğretim programına tam anlamıyla hâkim olmadıklarını veya öğretim materyalinin programda belirtilen ilkelere göre hazırlanmamış olabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır.

“Öğrenme Alanındaki Etkinlikler Öğrencilere Farklı Beceriler Kazandırmaya Uygundur.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin %34,7’si katılıyorum ve %10,9’u kesinlikle katılıyorum cevabını vererek toplamda %45,6 oranı ile %50’nin altında katılımcıların uygunluk konusunda hemfikir oldukları tespit edilmiştir. Bu kapsamda bu cevap diğer cevaplara göre yüksek oran gösterse de yeterli görülmemektedir. Çünkü öğrencilerin ders işleniş sürecinde tek eğitim öğretim kaynağının ders kitabı olduğu ve öğrendiklerini pekiştirecek tek etkinliklerin kitapta yer alan etkinlikler olduğu varsayılarak eğitimde imkân ve fırsat eşitliğinin tam anlamıyla gerçekleşmesi için öğretmenlerin tamamının kesinlikle katılıyorum cevabını vermeleri beklenir.

“Öğrenme Alanında 21. Yüzyıl Becerilerinin Kazandırılmasına Yönelik Önerilen Öğretim Strateji ve Yöntemler Kullanılmıştır.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin bu ölçek maddesine verdikleri cevaplar diğer on sekiz ölçek maddesine cevapları kıyaslanarak incelendiği zaman Katılımcıların %29,7’si katılıyorum ve %10,9’u kesinlikle katılıyorum cevabını vererek toplamda %40,06 oranında olumlu düşünce ortaya çıkmış ve en az olumlu tepki verilen ölçek

maddesi olmuştur. Ayrıca kararsızım yanıtını veren öğretmenler %26,7 ile diğer on sekiz ölçek maddesi ile kıyaslanarak incelendiğinde katılımcıların kararsız kaldığı ikinci ölçek maddesi olduğu söylenebilir. Bunlara ek olarak genelde katılımcıların beceriler ile ilgili görüşlerinin kararsızım yönünde olması onların bu konudaki yeterliliklerinin tarafımızca sorgulanmasına sebep olmuştur.

“Öğrenme Alanındaki Metinler Öğrenciler Tarafından Kolay Anlaşılabilir Niteliktedir.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Öğretim materyalinin tüm öğrenme alanları incelenmiş “Birey ve Toplum” bölümü 12-30 sayfaları arasında toplam 18 sayfa, “Kültür ve Miras” bölümü 36-92 sayfaları arasında toplam 56 sayfa, “İnsanlar Yerler ve Çevreler” bölümü 98-122 sayfaları arasında toplam 24 sayfa, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” bölümü 128-146 sayfaları arasında toplam 18 sayfa, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” bölümü 152-176 sayfaları arasında toplam 24 sayfa, “Etkin Vatandaşlık” bölümü 182-200 sayfaları arasında toplam 18 sayfa, “Küresel Bağlantılar” bölümü 206-224 sayfaları arasında toplam 18 sayfa olarak tespit edilmiştir. Buna ek olarak öğretim programından 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinin kazanım süre oranı tablosu incelenmiş; “Birey ve Toplum” bölümü dört kazanım ve on iki ders saatine %11,1 oranda süre, “Kültür ve Miras” bölümü beş kazanım otuz ders saatine %27,8 oranda süre, “İnsanlar Yerler ve Çevreler” bölümü dört kazanım ve on beş ders saatine %13,9 oranda süre, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” bölümü dört kazanım on iki ders saati %11,1 oranda süre, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” bölümü altı kazanım on beş ders saati %13,9 oranda süre, “Etkin Vatandaşlık” bölümü dört kazanım on iki ders saati %11,1 oranda süre, “Küresel Bağlantılar” bölümü dört kazanım on iki ders saati %11,1 oranda süre şeklinde verilmiştir.

Verilen bilgilerden yola çıkarak ölçek maddesinde bahsi geçen öğrenme alanının; hem öğretim materyalinde diğer öğrenme alanlarına göre fazla içeriğe sahip hem kazanım sayısı fazla hem de buna bağlı olarak öngörülen ders saati ve süre oranı fazladır. Bütün bunlara ek olarak bu öğrenme alanının tarihsel bir yapıya sahip olmasından ileri gelen zorlu şartları da barındırmaktadır. Örneğin metinler ele alınırken öğretim ilkelerinden hedefe görelilik, öğrenciye görelilik, yakından uzağa ve açıklık esasları her ne kadar ön planda tutulmaya çalışılsa da sahip olunan terminoloji metinlerin anlaşılabilirliği konusunda öğrenciyi zora sokmaktadır. Katılımcılar öğrenme alanının kolay anlaşıldığı konusunda % 39,6 oranında katılıyorum ve %12,9 oranında

kesinlikle katılıyorum cevabını vermişlerdir. Buna ek olarak bu ölçek maddesiyle ilintili olarak verilen diğer ölçek maddesi olan öğrenme alanında metinlerin; kısa, açık, anlaşılır ve sade bir Türkçe kullanıldığı konusunda %42,6 oranında katılıyorum ve %14,9 kesinlikle katılıyorum tepkileri öğretmenlerin cevaplamalarında tutarlı davrandıklarını da ispat etmektedir.

“Öğrenme Alanındaki Görseller Öğrenmeyi Destekleyecek Niteliktedir.”

ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin bu ölçek maddesine verdikleri cevaplar diğer on sekiz ölçek maddesine cevapları kıyaslanarak incelendiği zaman katılımcıların %7,9 oranında kesinlikle katılmıyorum cevabı en az verilen ikinci madde olmuştur. O hâlde öğrenme alanının görselleri konusundaki net olumsuz tepkiler en az bu ölçek maddesinde ortaya çıkmıştır. Ancak %16,8 oranında katılmıyorum cevabının verilmesi çelişkili bir durum ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Bu anlamda katılımcıların tereddütte kaldıkları sonucuna ulaşılabileceği ifade edilebilir.

“Öğrenme Alanında Metinler Kısa, Açık, Anlaşılır, Sade Bir Türkçe Kullanılmıştır.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

2021-2022 eğitim-öğretim yılı ünitelendirilmiş yıllık planlar dikkate alınarak Kültür ve Miras öğrenme alanı kazanımlarının verilmesi öngörülen tarihten sonra ölçek, öğretmenlere uygulanmaya başlanmıştır. Buna rağmen %16,8 oranında kararsızım cevabı oldukça düşündürücüdür. Ayrıca %42,6 oranında katılıyorum ve %14,9 oranında kesinlikle katılıyorum cevapları toplam %57,5 oranında olumlu düşüncelerin varlığı katılımcıların alan uzmanı olarak bu alana yatkınlıklarından kaynaklı olabileceği düşünülse de “Öğrenme Alanındaki Metinler Öğrenciler Tarafından Kolay Anlaşılabilir Niteliktedir.” ölçek maddesine %52,5 gibi yüksek bir oranda olumlu tepkiler verilmesi öğretmen görüşlerinin tutarlılığını ortaya koymaktadır.

“Öğrenme Alanı Kazanımları Farklı Zekâ Alanları İçin Uygundur.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerin bu ölçek maddesine verdikleri cevaplar diğer on sekiz ölçek maddesinin cevapları kıyaslanarak incelendiği zaman katılımcıların %12,9'u kesinlikle katılmıyorum ve %20,8'i katılmıyorum oranıyla toplamda %33,7 oranıyla en fazla olumsuz tepki verilen ölçek maddeleri arasında ön sıralarda yer almaktadır. Bu açıdan öğretim materyallerinin; her ne kadar görsel unsurlara, sayısal

verilere veya özellikle etkinlikler aracılığıyla diğer zekâ alanlarına yönelik hazırlanmaya çalışılsa da yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Öğrenme Alanındaki Ölçme Soruları Yeterli ve Farklı Zorluk Seviyesindedir.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Katılımcıların %41,6 oranında katılıyorum ve %12,9 oranında kesinlikle katılıyorum cevaplarının toplamda %54,5 oranında olumlu tutumları olduğu görülmektedir. Katılımcıların %50'den fazlasının bu ölçme maddesi ile ilgili olumlu görüşe sahip olması öğrenme materyalinin bu ölçme sorusuna yönelik iyi bir seviyede olduğunu göstermektedir.

“Öğrenme Alanındaki Etkinliklerin Yapılabilmesi İçin Yeterli Yazım/Çizim Alanı Bırakılmıştır.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Katılımcıların %41,6 oranında katılıyorum, %8,9 oranında kesinlikle katılıyorum yanıtları toplamda %50,5 oranında olumlu tutumu işaret etmektedir. Ünitadaki etkinliklerden 9 tanesi cevabı deftere yazılacak şekilde ve 18 tanesi kitap üzerine yazılacak şekilde tasarlanmıştır. Kitap üzerine yapılması istenilen etkinliklerin çoğunda sorular birçok bilgiyi ölçmek üzere ve cevap alanı yetersiz olup estetik kaygıların ön planda olduğu düşünülmektedir.

“Öğrenme Alanında Kavramlar Yeterince Açıklanmıştır.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Katılımcıların %35,6 oranında katılıyorum, %10,9 oranında kesinlikle katılıyorum yanıtları toplamda %46,5 oranında olumlu tutumu işaret etmektedir. İlgili öğrenme alanı boyunca ünitenin doğası gereği Arapça, Farsça kelime ve tamlamalar bulunmaktadır. Öğrencilerin alt sınıflarda bu alana özgü kavramları öğrenmedikleri ve kavramlarla ilk defa bu üniteye karşılaştıkları düşünülmektedir. Buna göre kavramların sadece parantez içinde Türkçesini vermekten ziyade cümle içine sindirilerek anlaşılır kılınması açıklık ve anlaşılabilirlik eğitim ilkesine oldukça büyük katkı sağlayacaktır. Hatta öğretim programında da vurgulanan kavram öğretimi yaklaşımları bu noktada büyük önem taşımaktadır.

“Öğrenme Alanındaki Metinler Bilimsel Hatalar İçermemektedir.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Katılımcıların %48,5 oranında katılıyorum, %13,9 oranında kesinlikle katılıyorum yanıtları toplamda %62,4 oranında olumlu tutumu işaret etmektedir. Bu oran diğer ölçek maddelerine göre oldukça yüksek bir seviyededir. Bu ölçek maddesi öğrencilerin tek öğrenme kaynağının ders kitapları olduğu düşüncesi ile oldukça önemlidir. Ortaya çıkan oranın ise %50'den az çıkmaması oldukça sevindiricidir. Ancak böylesine önemli bir ölçek maddesinde oranın daha yüksek çıkması istenilen bir durumdur. Nitekim bilimsel olmayan bilgilerin yer aldığı bir ders kitabı binlerce öğrenciye yanlış bilgiler öğretilmesine sebep olacaktır.

“Öğrenme Alanındaki Metinler ve Görseller Öğrencilerin İlgisini Çekecek Türdedir.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Katılımcıların %33,7 oranında katılıyorum, %11,9 oranında kesinlikle katılıyorum yanıtları toplamda %45,6 oranında olumlu tutumu işaret etmektedir. Bu durum katılım seviyesinin düşük olması görsellerin çoğunun öğrenci ilgisini çekecek nitelikte olmadığını göstermektedir. Ders kitabında kullanılan 130 adet görselin çoğunluğunun minyatür olması ve görsellerin küçültülerek verilmesi katılımcıların olumsuz tutumlarını açıklamaktadır. Metinler, sayfada genellikle farklı renkler kullanılarak kutucuklar içinde verilmiş haritalar, şemalar tablo ve grafiklerle desteklenmiştir. Ancak görüşlerine başvuru alan öğretmenlerin çoğunluğu bu konuda olumsuz tepkiler vermişlerdir.

“Öğrenme Alanında Öğrenmeyi Destekleyici Şema, Zaman Çizelgesi, Tablo Gibi Unsurlara Yeteri Kadar Yer Verilmiştir.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Katılımcıların %33,7 oranında katılıyorum, %8,9 oranında kesinlikle katılıyorum yanıtları toplamda %42,6 oranında olumlu tutumu işaret etmektedir. Öğrenme alanında 2 zaman çizelgesi, 6 şema 5 tablo bulunmaktadır. Bu unsurlardan zaman çizelgesi hariç diğerleri genel olarak öğrenci tarafından doldurulmak üzere etkinlik olarak tasarlanmıştır. Bu durum katılımcıların genelinin bu konudaki olumsuz tutumunu açıklamaktadır.

“Öğrenme Alanı Disiplinler Arası İş Birliğine Uygun Olarak Hazırlanmıştır.” ölçek maddesine ilişkin sonuçlar:

Katılımcıların %36,6 oranında katılıyorum, %12,9 oranında kesinlikle katılıyorum yanıtları %49,5 oranında olumlu tutumu işaret etmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında “Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerle insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.” ifadesi, dikkat edilmesi gerekli görülen önemli bir husustur.

5.1.2. Katılımcıların Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanının kazanım, değer ve beceri boyutu ile ilgili görüşlerinin; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mezun olunan okul, hizmet yılı ve görev yapılan yer değişkenlerine göre aralarında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların değişkenlere göre aralarında herhangi anlamlı farklılık çıkmaması güncellenen öğretim programı ile öğrenme alanı bazında sadeleşmeye gidilmesi ile açıklanabilir. 2018 öğretim programı ile Kültür ve Miras öğrenme alanı 7. sınıf düzeyinde 5 kazanım ve 30 ders saati olarak belirlenmiştir. Kazanım sayısının azaltılması ve ders içeriğinin güncellenerek ders kitaplarının hazırlanması Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından aynı yönlü tutarlı değerlendirmelere sebebiyet vermiş olabileceğini düşündürmektedir.

5.2. Öneriler

“Sosyal Bilgiler 7. sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Açısından Analizi” isimli araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak şu önerilerde bulunulabilir.

5.2.1. Uygulayıcılara Öneriler

Sosyal Bilgiler 7. sınıfın Kültür ve Miras öğrenme alanına yönelik araştırmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Yapılması planlanan çalışmalarda bu öğrenme alanına ilginin artması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenlerin ilgili öğrenme alanına yönelik olumlu düşünceleri genellikle %50 civarındadır. Bu oran ders kitabının bu bölümü ile ilgili memnuniyet seviyesinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Kültür ve miras öğrenme alanı öğrencilerin kendi toplumunu diğer toplumlardan ayıran özelliklerini kavrayacağı, kendi kültürel özelliklerini anlayıp koruyup geliştireceği (MEB, 2018) gibi önemli özelliklere sahiptir. Bu bakımdan ders kitaplarında bu öğrenme alanı ele alınırken kazanım, değer ve beceri noktasında öğretmen ihtiyaçları dikkate alınmalı.

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda varılan sonuç gösteriyor ki, öğretmenlerin pek çoğu bazı kavramlardan haberdar bile değil örneğin kanıt kullanma becerisi veya 21. yüzyıl becerileri vb. Bu kapsamda öğretmenlere alanında uzman kişilerce değer, beceri ve yetkinlikler konularında hizmet içi eğitimler, seminer veya konferanslar verilmelidir.

Görüşleri alınan öğretmenlerin birçoğu öğrenme alanının, ders kitabında yer alış şekli ile ilgili çoklu zekâ kuramına uygun hazırlanmadığını düşünmektedir. Her bireyin farklı özellikte olduğu ve her bireyin farklı zekâ alanının baskın olduğu bu doğrultuda bireysel farklılıkların eğitim öğretimin en vazgeçilmez özelliği olduğu bilinmektedir. Sosyal bilgiler birçok disiplini bünyesinde barındıran bir derstir. O hâlde bu ders çoklu zekâ kuramı dikkate alınmadan işlenemez. Ders kitapları hazırlanırken ilgili öğrenme alanındaki kazanım ve etkinlikler bu kuram kapsamında yeniden gözden geçirilmelidir.

Değer eğitimi kapsamında öğrenme alanında verilmesi planlanan değer ve becerilerin kazandırılmasına yönelik sadece ders kitaplarının yetersiz kaldığı çözüm önerisi olarak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda koridor ve panolarda sergilenebilecek afişler vb. materyaller hazırlanarak tüm okullara gönderilmelidir.

Kültür ve Miras öğrenme alanında işlenen konular doğası itibariyle tarihteki olayları ele almaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyıl bilgi ve teknoloji çağı ve öğrencilerin de bu çağın çocukları olduğu düşünüldüğünde sadece tekdüze ders kitaplarından okuyup bilginin direkt aktarıldığı bir eğitim öğretim anlayışı ile dersten sıkılıp uzaklaşabilecekleri düşünülmektedir. Öğrenme alanının Türk millî eğitiminin amaçlarının azımsanamayacak bir kısmını kapsadığı aşikârdır. O hâlde bu öğrenme alanına yönelik MEB tarafından amaca hizmet eden dijital içerikler hazırlanarak öğrenci hizmetine sunulmalıdır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, Kültür ve Miras öğrenme alanının; kazanım, değer ve beceri düzeylerinde öğretmenlerin kişisel bilgilerine yönelik değişkenlerin hiçbirinde anlamlı farklılığa sebep olmadığını göstermiştir. Bu durum bize öğretmenlerin aynı düzeyde olumlu ve olumsuz düşünceye sahip olduklarını göstermektedir. Aynı düzeyde tutarlı düşünce ölçek maddelerinin güvenilir veriler sağladığını göstermektedir. O hâlde MEB tarafından öğretmenlerin aynı doğrultuda olumsuz tepki verdiği durumlar tespit edilerek iyileştirme çalışmaları yapmak üzere adımların atılması gerekmektedir.

Ölçek uygulaması sonucu öğretmenlerden birçoğunun aynı konu üzerinde kesinlikle katılmıyorum veya katılmıyorum tepkisini vermiştir. Olumsuz eleştiride bulunulan hususlar genellikle aynıdır. Bu kapsamda MEB tarafından her ilden alanında uzman ve alanına hâkim öğretmenler bir araya getirilerek düşünceleri alınmalı ve içerikler ona göre üretilmelidir.

Öğretim materyalleri, farklı öğretim yöntem ve teknikleri ile örneklendirmelerin kullanılarak hazırlanabilir. Bu hususta geniş öğretmen kitlelerinden görüş alınarak derinlemesine toplanılan bu bilgilerle gerekli düzenlemeler yapılabilir.

Öğrencilerin tarih ve millî kültür hassasiyetlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması için çeşitli tarihî ve kültürel yerlere gezilerin düzenlenmesi şüphesiz ki 7. sınıf öğrencilerinin küçücük yüreklerinde tarihe kocaman hayranlık ve sevgi ve de kalıcı izli yaşantıların oluşmasına vesile olacaktır. Tarihî ve kültürel geziler kapsamında MEB tarafından projeler hazırlanarak her öğrencinin eğitim hayatı boyunca en az bir tarihî mekân ziyareti yapması takip edilmeli.

5.2.2. Araştırmacılara Öneriler

Bu araştırma 7. sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanına yönelik hazırlanmıştır. Farklı sınıf seviyelerinin aynı öğrenme alanına yönelik araştırmalar yapılabilir.

Bu araştırma Malatya il, ilçe ve kırsal mahalleleriyle sınırlıdır. Farklı illerin ilçe ve kırsal mahallelerini kapsayacak şekilde benzer nitelikte araştırmalar yapılabilir.

Araştırmada eğitim durumu yönünden doktora mezunu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine yeterince ulaşılamamıştır. Aynı araştırmanın benzeri sadece doktora mezunu Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanabilir.

Araştırmada 55 yaş ve üzeri Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine ulaşılammıştır. Aynı araştırmanın benzeri bu yaş grubunu da içine alarak tekrar yapılarak yaş yönünden anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı incelenabilir.

Araştırmanın benzeri doküman analizi şeklinde çalışılabilir.

Araştırmanın benzeri temele alınarak farklı bir çalışma öğrenci görüşlerine göre çalışılabilir.

Araştırma sadece bir öğrenme alanına yönelik hazırlanmıştır. Bütün öğrenme alanlarını kapsayacak şekilde tekrar çalışılabilir.

Yurt dışında kültür ve miras eğitimi ile ilgili çalışmaların neler olduğu araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, İ. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aktif vatandaşlık kazanımları: Eylem araştırması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba B. ve Kılcan B. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumları. *e-İlköğretim Online*, 13(3), 746-758.
- Akgün, B. (2012). *İlköğretim II. kademe (6. ve 7. sınıf) Sosyal Bilgiler konu alanı ders kitaplarının yeterliliğinin analiz edilmesi (Çanakkale ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Ata, B. (2006). Sosyal Bilgiler öğretim programı, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım. C. Öztürk (Ed.). Pegem A Yayıncılık.
- Ayaz M. (2017). *7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi konularının işlenmesinde ders saatlerinin yeterli olup olmadığının öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Başar, E. (1994). Eğitim sosyolojisi. Eser Matbaası.
- Baysal, N. ve Ada, S. (2015). Dünden bugüne Türk eğitim sistemi ve yapısı: Eğitim basamakları. (1. basım). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bean, G. (1999). Eskiçağda güney kıyıları. (çev. İ. Delemen ve S. Çokay). Arion Yayınevi. (Eserin orijinali 1999'da yayımlandı).
- Bulut B. (2011). *İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Elazığ ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. (18. basım). Pegem A Yayıncılık.
- Celkan, Y.H. (2005). 21. yüzyılda sosyoloji ve eğitim, küreselleşme ve toplum., A. Solak. (Ed.). Hegem Yayınları.

- Civelek, M. (2014). Öğretim yöntem ve teknikleri. <http://www.rehberlik.biz.tr>.
- Ciritci H. M. (2012). Sosyal Bilgiler programında yer alan kavramların 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki metinlerde kullanılma sıklıkları ile giriş, geliştirme ve pekiştirme düzeyleri açısından değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Çelikkol, L. (2018). İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Çolak İ. (2018). İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünceye etkisinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yüksek Lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Dede Koç H. (2009). İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Türk tarihine yolculuk ünitesindeki kazanımların öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demirel Ö. (2004). Öğretimde planlama ve değerlendirme öğretme sanatı, (7. basım). Pegem A Yayıncılık.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- Doğan, Y. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, T. (2016), Ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularının öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler. C.Şahin (Ed.). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ece, B. (2007). İlköğretim birinci kademe 2005 Sosyal Bilgiler programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Afyonkarahisar ili örneği). Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

- Eğedemir M. P. (2017). *7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının görsel-metin açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Erden, M. (1996). Sosyal Bilgiler öğretimi. Alkım Yayınları.
- Erdem, M. (2017). *6-7. sınıf Sosyal Bilgiler programında bulunan alana özgü becerilerin etkinlikler yoluyla kazandırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkal, H. (2010). *UNESCO yaşayan insan hazineleri ulusal sistemlerinin, somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına etkisi üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Esen, S. (2017). *7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Güngördü, E. (2001). İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi. Nobel Yayınları.
- Gürel, D. (2018). *Somut olmayan kültürel miras etkinliklerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kullanımı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürsoylar G. (2019). *Ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının öğretiminde tarihsel empatinin kullanılması: bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güvenç, B. (1997). Kültürün ABC'si. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- İSMEP (2014). Kültürel mirasın korunması,
https://www.ipkb.gov.tr/e-kutuphane/kulturel-mirasin-korunmasi_65/
- İşçi, M. (2000). Sosyal yaşam ve sosyal değişme. Der Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1998) Türk ordusunun tarihi, Türk kültürü. Ötüken.
- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye'de Sosyal Bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 663-672.

- Karaca L. (2017). *6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders programı ile ders ve çalışma kitaplarının çoklu zekâ kuramı yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Karpınar, O. (2021). *7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi konu ve kazanımlarının tarihsel düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Kaya, R. ve Güven, A. (2012). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler derslerinde tarih konularının işlenişi ve tarih değeri ile ilgili görüşleri. *Turkish Studies Dergisi*, 7(2), 675-691.
- Kayhan, C. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ünite kazanımları ile ders kitapları hazırlık ve değerlendirme sorunlarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor hedefler açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kınasakal, İ. (2012). *İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Küyel, M.T. (1990). *Kültür ve medeniyet varlıklarının korunması dünyaya açılmaya engel olur mu? 2*. Millî Kültür Şurası Bildirileri, 5-8 Aralık 1989. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6,7, sınıflar). MEB.
- Metin Basat, E. (2013). Somut ve somut olmayan mirası birlikte koruyabilmek. *Millî Folklor*, 25(100), 61-71.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2005b). Sosyal bilgiler dersi (4-5. Sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu.
<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>.
- National Council for the Social Studies. (1992). A vision powerful teaching and learning in the social studies: Building social understanding and civic efficacy
<http://www.socialstudies.org/positions/powerful>.

- National Council for the Social Studies. (2020). A vision powerful teaching and learning in the social studies: Building social understanding and civic efficacy <http://www.socialstudies.org/positions/powerful>.
- Oğuz, M. Ö. (2004). *Gazi üniversitesi Türk halk bilimi araştırma ve uygulama merkezi müdürü Prof. Dr. M. Öcal Oğuz'un konuşması*. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri, Gazi Üniversitesi, s. 9.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Millî Folklor*, 100 (25), 5-13.
- Özdoğan, M. (2008). *Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler programında aktif öğrenme tekniklerinin kullanımı (Kalın ve Bayat ilköğretim okulları örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Özgül, N. (2014). Uluslararası koruma mevzuatı. M. S. Akpolat (Ed.). Kültürel miras mevzuatı. Üçüncü baskı. Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, ss. 26-51.
- Öztürk, C. (Ed.). (2012). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi Sosyal Bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Saban, A. (2002). Öğrenme-öğretme süreci. Nobel Yayıncılık.
- Safran, M. ve Ata, B. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi., D. Dilek (Ed.). Yapılandırmacı eğitim tartışmaları ışığında sosyal bilgiler. Pegem Akademi Yayıncılık, ss. 55-87.
- Sertkaya K. B. (2010). *İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003.
<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264414/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>
- Sönmez, V. (1994). Sosyal Bilgiler öğretimi. Pegem Yayıncılık
- Sönmez, V. (1999). Sosyal Bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu. Millî Eğitim Yayınları.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsilî Listesi.

<http://aregem.kulturturizm.gov.tr/>

TDK, www.tdk.gov.tr

Tezcan M.(1999). Eğitim sosyolojisi, (12.baskı). Şafak Matbaacılık.

Uygur, N. (2006). Kültür kuramı, Yapı Kredi Yayınları.

Variş, F. (1990). *Kültür ve Eğitim*. 2.Millî Kültür Şurası Bildirileri, 5-8 Aralık 1989. TC. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yener, Ş. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri: Muş ili örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Erzurum.

Yeşilbursa, C. C. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi., A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminde yerel tarih. Pegem Akademi Yayıncılık, ss.143- 160.

Yıldız, S. ve Derman, E. (2017, Mayıs). *Kültürel miras: UNESCO dünya miras listesi Türkiye örneği*. Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi'nde sunuldu, Konya.

Yılmaz, B. (2009). Türkiye'de kültür politikası ve kütüphane. Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi.

<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264414/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>

<https://www.unesco.org.tr/Pages/52/19/Somut-Olmayan-Kültürel-Miras-İhtisas-Komitesi>

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgiler Formu

Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Açısından Analizi Anket Formu

Değerli meslektaşlarım, bu anket 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras öğrenme alanındaki kazanımlara yönelik görüşlerinizi analiz etmek amacı ile düzenlenmiştir. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Bu analiz çalışmasına yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Hülya GÜVENÇ
İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Cinsiyet: Kadın Erkek

2.Yaş 22-32 33-43 44-54 55-65

3. Mezuniyet: Lisans Yüksek Lisans Doktora

4.Mezun Olduğunuz Okul: Eğitim Fakültesi Eğitim Enstitüsü
 Diğer.....

5.Görevde Geçirdiğiniz Süre: 1- 5 6- 10 11- 15 16- 20 21 ve üzeri

6.Görev Yaptığınız Yer: Kırsal Mahalle İlçe İl Merkezi

EK-2. Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Kazanım, Değer ve Beceri Ölçeği

1:Kesinlikle katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5:Kesinlikle katılıyorum

İfadelere ilişkin katılım düzeyinizi belirtiniz.		1	2	3	4	5
1	Öğrenme alanının kazanımları kanıt kullanma becerisinin öğrenciler tarafından edinilmesine uygundur.					
2	Öğrenme alanının kazanım, değer ve becerileri birbiriyle uyumludur.					
3	Öğrenme alanındaki etkinlikler öğretim programındaki kazanım, değer ve becerilerin kazandırılmasına yönelik hazırlanmıştır.					
4	Öğrenciler öğrenme alanı sonunda Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.					
5	Öğrenciler öğrenme alanı sonunda Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.					
6	Öğrenme alanı öğretim programı ile uyumlu hazırlanmıştır.					
7	Öğrenme alanındaki etkinlikler öğrencilere farklı beceriler kazandırmaya uygundur.					
8	Öğrenme alanında 21. yüzyıl becerilerinin kazandırılmasına yönelik önerilen öğretim strateji ve yöntemler kullanılmıştır.					
9	Öğrenme alanındaki metinler öğrenciler tarafından kolay anlaşılabilir niteliktedir.					
10	Öğrenme alanındaki görseller öğrenmeyi destekleyecek niteliktedir.					
11	Öğrenme alanında metinler kısa, açık, anlaşılır, sade bir Türkçe kullanılmıştır.					
12	Öğrenme alanı kazanımları farklı zeka alanları için uygundur.					
13	Öğrenme alanındaki ölçme soruları yeterli ve farklı zorluk seviyesindedir.					
14	Öğrenme alanındaki etkinliklerin yapılabilmesi için yeterli yazım/çizim alanı bırakılmıştır.					
15	Öğrenme alanında kavramlar yeterince açıklanmıştır.					
16	Öğrenme alanındaki metinler bilimsel hatalar içermemektedir.					
17	Öğrenme alanındaki metinler ve görseller öğrencilerin ilgisini çekecek türdedir.					
18	Öğrenme alanında öğrenmeyi destekleyici şema, zaman çizelgesi, tablo gibi unsurlara yeteri kadar yer verilmiştir.					
19	Öğrenme alanı disiplinler arası iş birliğine uygun olarak hazırlanmıştır.					

EK-3. Etik Kurul Kararı

Ek-4. Uygulama İzin Onayı